

1934. 7.

Magyarország

SZABOLCSI SZEMLE

FŐSZERKESZTŐ: SZOHOR PÁL
 · SZERKESZTŐK ·
 · SZENTMIKLÓSI PÉTER ·
 · BELOHORSZKY FERENC ·

A SZABOLCSVÁRMEGYEI BESSENYEI KÖR ·
 · KIADVÁNYA · NYIREGYHÁZA ·

TARTALOM:

	Oldal.
<i>Szentmiklósi Péter</i> : Félműveltség és álműveltség	205
<i>Margócsy Emilné</i> : Tisztes hajadon	209
<i>Tartallyné S. Ilona</i> : Versek	212
<i>Sziklay László</i> : Nemzedékek problémája	214
<i>Szarka Ernő</i> : Tibérius sir	221
<i>Dr. Spányi Géza</i> : Iparművészeti és népipari kiállítás	227
<i>Dr. Belohorszky Ferenc</i> : Dr. Jósa András	231
Holmi	232

A magyarság sorsdöntő óráit éli; a tizenkettedik órában kell a köztudatot korszerűvé tenni és a lappangó szellemi erőket táborba szólítani. A Nyírség minden friss, életerős hajtását bemutatni s a szabolcsi kultúra minden jelentős mozzanatáról tájékoztatni a nagyközönséget ez a

SZABOLCSI SZEMLE

célja. Közönséget, irodalmi, művészi köztudatot akar nevelni, amelynek számára a szellemi élet az igazi hatalom. Hasábjain a Nyírség, a szabolcsi élet legkiválóbb és legmagyarabb egyéniségei találkoznak a magyar életet a szabolcsi földön irányító kultúrértékekkel. Cikkeinek tárgyát és súlyát a nagyközönséghez szabja, érdekességét a mai életkörhöz, a művészi formáját pedig a legszélesebbkörű olvasótáborához.

A *Szabolcsi Szemle* a Szabolcsvármegyei Bessenyei Kör hivatalos lapja.

A kör tagjai közül azok, akik tagdíjukat befizették, a *Szabolcsi Szemlét* két pengőért tagilletményképen kapják.

Előfizetési díj nem tagoknak egy évre: 3 pengő. *Egyes szám ára*: 40 fillér.

A *Szabolcsi Szemle* (július és augusztus kivételével) évenként tíz számban jelenik meg.

A szerkesztőbizottság elnöke: a Bessenyei Kör irodalmi szakosztályának elnöke, dr. Horthy István.

A szerkesztőbizottság tagjai: Aradvári Béla, dr. Borbély Miklós, dr. Borbély Sándor (Kisvárd), dr. Keéky István, dr. Kelen László (Nagykálló), Kovács Máté, Lukács Béla, Margócsy Emilné, dr. Méreyné Juhász Margit, dr. Spányi Géza, Szigeti Sándor, dr. Vietórisz József.

Kiadó: Bata Sándor, az Újságbolt tulajdonosa, Nyiregyháza.

Kéziratokat a főszerkesztő címére kell küldeni: (Nyiregyháza, Városháza). Kéziratokat nem adunk vissza. Megrendelni Nyiregyházán a kiadónál lehet.

A Bessenyei érmet rajzolta: Szalay Pál, a címlapot tervezte: Tóth I. Lajos.

FÉLMŰVELTSÉG ÉS ÁLMŰVELTSÉG

Tanultság és műveltség. Két félrokon kifejezés, amelyet éppen ezért könnyen szoktak összetéveszteni. Pedig mindegyik mást jelent. A tanultság az emlékezet és az értelem gyakorlottsága és pallérozottsága tekintet nélkül minden egyéb képességünk és tehetségünk esetleges fejletlenségére. Ítéloképességünk — akár esztétikai, akár erkölcsi téren — már nem csupán a tanultságunknak a jele, hanem — mint ízlésünk és lelkiismeretünk finomságának a jele — már a neveltségünknek az eredménye. A műveltség teljességéhez nem csak az értelem és az akarat kidolgozottsága, hanem a testnek fejlettsége és gondozottsága is tartozik. Csak a szellemet ápolni és a testet elhanyagolni vagy fordítva, a szellem művelésével nem törődni s csak a testtel foglalkozni: egyoldalúság, félműveltség vagy műveletlenség.

Az egyoldalúan fejlett egyéniség a társadalomnak furcsa, olykor kellemetlenné váló tagja. Szerencsére nagyobb állásba ritkán kerülhet olyan ember, aki a „szakmáján” kívül semmihez sem ért, vagy akinek a mesterségén kívül sem az emberekkel, sem a hatóságokkal való érintkezéshez nincsen érzéke. Társadalmunk eme félszeg alakjainak sokszor kell szenvedniök fogyatékoságuk miatt s legtöbbször ők maguk sem keresik a hibát önmagukban, hanem vagy másokban, vagy a körülményekben.

A következőkben bemutatom társadalmunk egy-egy tipikus alakját: az intellektuálistát, a törtetőt (strébert), a kontárt, a test és a pénz emberét. Mindenki látott olyan embert, akin figuráim egy-egy vonására fog ráismerni, ezek azonban mindegyiket felülmulják félszességben és egyoldalúságban, mert ilyen alakot csak tiznek-húsznak a tulajdonságai alapján rajzolhattam meg s így végeredményben — senkisem ismer magára.

I. AZ INTELLEKTUÁLIZMUS BETEGEI

Tanult ember sok van, művelt ember kevesebb, fordítva is igaz, hogy igen sok a műveletlen ember, de a tanulatlan mégsem annyi. A tanultság önmagában élet- és emberismeret nélkül. Itéloképesség és ízlés nélkül: száználmas egyoldalúság. Az ilyen ember tudata legalább is kétfelé hasadt: amikor gondolkodik — tanultsága szerint teszi, amikor cselekszik — szokásait, ösztöneit és hajlamait követi. Gondolkodása a tanult szabályokhoz és példákhoz igazodik, az életben és mások megítélésében is a szabályszerűség hiányát, a szokásos formák elhanyagolását — megbocsáthatatlan

bűnnek érzi. Nézeteit és tetteit sohasem önmagával igazolja. hanem — valamilyen tudományosan bebizonyított „igazság”-gal.

Az egyoldalúan csak „tanult” embernek legismertebb figurája az *intellektuálista*, korszakunk legszánandóbb, de igen veszedelmes alakja. Dr. Becker porosz államférfiú, a tudományok, a művészet és népművelődés volt minisztere, a főiskolák reformjáról irt lendületes könyvében kimondta, hogy az intellektus tulbecsülése, a racionalisztikus gondolkodásmód uralma sodorja az embereket „az egoizmusnak és materializmusnak az örvényébe.” Az intellektuáлизmus t. i. nemcsak a tanultság egyoldalú tultengése, hanem az esztétikai, erkölcsi és vallásos érzelmi világ elsorvadása és így az akaratnak izléstelen, erkölcstelen és vallástalan motívumainak: „észszerű értékek”-nek a kiszolgáltatása.

Az intellektuáлизmus tipikus eseteiben elszomorító profilokat mutat. Ha legalább „belátná” és „tudná” a szerencsétlen intellektuálista, hogy olyan dolgok is vannak a világon, amelyek — nem észszerűek. „Belátná”, hogy az élet és a halál a szemlélő számára lehet biológia és fiziológia, de annak az embernek a számára, aki él és meghal -- sors. Akkor „belátná”, hogy ami az értelem számára egyszerű, pl. a sejt osztódása, az az intuíció számára megfoghatatlan misztérium. Akkor „belátná,” hogy ami az ő szemében egy szurtos cigánygyerek, az a gyermek anyja számára több, mint az egész ország. Ha csak beleszagolt ebbe is, abba is, az így ötletszerűen összehevenyészett ismeretei alapján alakította ki ferde világnézetét, egyoldalú szempontja szerint néz mindent, mint — az a tözsdés, aki az egész világot egy nagy részvénytársaságnak nézi, amelynek akciói hol erős, hol gyenge kezekbe kerülnek s e szerint néha hossz. néha bessz van az értékekben, az emberekben és a kilátásokban.

Ha teljes volna a tudása, akkor legalább minden dologból ugyanazon mértékkel szelne, következetes volna egyoldalúságában és legalább le lehetne „fordítani” mindent nyelvére, vagy tudományára, hasonlatok segítségével, hogy megértse. De nem! A nyelvének az esztétikáját, vagy zenéjét sem érzi, a természetnek csak a mérhető nagyságairól szerzett tudomást, de a nagy és kicsiny „dolgok” nem mérhető természetét, pl. a Nagyalföld hatását képzeletünkre, vagy a szemünkbe esett porszemnek a hatását egy elhatározásunk abba-hagyására, nem ismeri fel és nem ismeri el. A saját különös vadászterületén a szúnyogot is elefántnak látja és az idegen területen a Kilimandszárót is csak vakondtúrásnak tekinti.

Az intellektuálista önmagában nem is volna olyan nagy baj, — egy csöndes, veszélytelen félelmevel több, vagy kevesebb! Igen ám, csakhogy a „tanultsága” alapján szót kér (és kap!) mindenütt, ahol emberek és kultúra tanyát ütöttek,

Az életben paragrafusokkal és tudománnyal, beszédekkel és axiomákkal jön, amikor tettekre és példákra, alkalmazkodásra és tapintatra, bátor fellépésre és finomságra, izlésre és pénzre, hatalomra és jószívű odaadásra volna szükség. Ha beteg vagy, ta-

náccsal vagy könyvvel, idézetekkel és receptekkel jön, amikor intézkedésre és beavatkozásra volna szükség; a gazdaságban szükségyszerűséget és törvényszerűséget keres, amikor a búzatermés kivitelére kellene lépéseket tennie: könyvet ír a babyloniak kereskedelméről, amikor a pénz vásárló erejének javítására és a kiviteli lehetőségek előmozdítására kellene intézkedést tennie, vagy tanácsot adnia; az alumíniumgyártás tanulmányozására kiutazik Londonba, amikor itthon a kender ipari feldolgozására kellene pénzt előteremtenie, vagy vállalatokat létesítenie.

A művészet földjének gazdag vetései között úgy jár, mint az üzletember az északi sarkon: van talaj a lába alatt, de vevőket nem lát sehol. Intézményeket sem lát, de csinálnia mégis kell valamit, tehát kiszámítja mennyit ér az a jég, ami ott van, a talpa alatt és mennyi szénét kellene elégetnie a felolvasztásához, hány embert foglalkoztatna ez és mennyi pénzbe kerülne az egész üzlet? Az intellektuálista a természeti és művészeti szépségek világában nem az élményt keresi, hanem az észszerűt, a mérhetőt, a megjegyezhetőt és az ellenőrizhetőt. A Grossglocknerről megállapítja, hogy milyen magas, milyen messze van a kiránduló helyekről, hol lehet legjobban megközelíteni, milyen alakja van, meddig terjed a hó, a fenyő, stb. Munkácsi: Ecce homo-ján leírja az alakok ruháit, mozdulatát, kifürkészi, hogy Munkácsi mennyi ideig festette, hány vázlatot készített, hol járt a kép, milyen véleményeket írtak a képről.

A tudomány terén — úgy hinné az ember — végre csak otthon van! Itt sem! Mert az intellektuálista nem egész ember, hanem félemler, a tudós pedig egész ember, éppúgy mint a művész, a közigazgató, az államférfiú és a szent ember. A tudományban ismét csak azt keresi, ami egyoldalú intellektusát foglalkoztatja: a paragrafust, a szisztémát, a formát, a mérhetőt és számolható, a lemásolható és felsorolható. A földrajzban a lakosok számát és a folyók hosszúságát, de egy vidék vagy ország jellegéről, ábrájáról nincs képzete. A természetrajzban a lelőhelyeket: a fizikában a képleteket hibátlanul tudja, de még sohasem gondolt arra, hogy a „nehézségi erő” csak a neve a fiktív oknak, melynek látható mértéke a gyorsulás; a matematikában csak számokat és jegeket lát, de mennyiséget nem; a filozófiát úgy tanulja meg, mint a fegyverfogásokat a katona, de sohasem gondolkodott még azon, hogy az ember számára a világ csak egy „nyílás a mindenség kárpitján.”

Szociális téren ő az, aki statisztikát és könyvet idéz, amikor vagy pénzt kellene adni, vagy a föld alá kellene sülyednie; ő az, aki a testvériség történetét megírta négy kötetben, de saját gyermekeit nem viszi magával olaszországi kirándulásaira; ő az, aki aktákat gyárt és könyvvel, akkor, amikor át kellene mennie a szomszéd szobába és kiállíttatni a kért bizonyítványt; ő az, aki segítség helyett tanácsot ad; aki részvétérzés helyett táviratszövegen gondolkodik; aki pontosan nyilvántartja, hogy hány szegénye van a községnek, de a koldust elkergeti; aki adatokban bőséges

előadást tart a gyermekek dolgoztatásának történetéről, de nem ad egy fillért sem annak a kis liftés fiúnak, aki éjjel és nappal lakására szállítja.

A politikában és a közgazdaságban intézkedés helyett vagy megokol valamit, vagy felsorolja az intézkedés fajait.

Beszédeiben sem szív, sem erő csak száraz adatok. Mindenkor szabályok és általánosan elismert nézetek alapján orientálódik és mindenre „praecedens”-t keres. Szigorúan dogmatikus és utánczó, akinek semmiféle iniciatívája nincsen s ezért, ha nagyobb állásba jutott mérhetetlen károkat okoz,

A vallás terén is lépten-nyomon találkozunk vele. Mindennek a magyarázatát, az értelmét keresi. A szimbólumok és ereklyék csak jegyek a számára, amelyek valami „értelmes” jelentéssel bírnak. A szertartások csak a tradíció folytán szentesített „régies eljárások”, a hitelvek csak: magyarázatok, az erkölcstan: szabályzat, a hitvédelem csak: dialektika. Élménye nincsen, a vallásos érzés melege sohasem érintette szívét, a vallás misztériumai iránt tompa és szkeptikus. Farizeus és zsarnok. Sohasem érezte még egy pillanatra sem, hogy nemcsak a „gravitáció ereje” köti a világhoz, hanem egy sokkal bensőbb, szorosabb kötelék fűzi a mindenséghez, melynek ő is gyermeke, amelybe egykor ismét beolvad.

Végig szaladtunk az intellektuálistával a kultúra területein és igyekeztünk megismerni szemüvegének törés-mutatóját. Látjuk, hogy ahová egyoldalú értelmi műveltséggel lép valaki, ott valóban nem nő fű, nem virít virág és ott nem illatozik a tavasz, mert nincsen érzéke ahhoz, hogy lásson és izleljen. Nem jól mondja Cicero, hogy summa omnis anima ratio, mert az ész csak eszköze a léleknek, sőt nem is a legértékesebb eszköze, hanem csak a sok között egy. Az ész felsorol, leír, számontart, megvizsgál és becsül, nem önállóan, hanem az izlés és a lelkiismeret irányítása alapján és nem is a maga kedvéért. Az ész munkája az elhatározás megkönnyítése, a cselekvés praeludima, az intellektuálista pedig legjobb esetben az, aki a cselekvését meghányja-veti, de akiből a tette való készség hiányzik.

A rosszabbik eset az, hogy izlése és lelkiismerete, érzékei és testi-szervei is silányak, ösztönei és hajlamai mélyen alszanak, vagy ferdültek s ebben a formájában már az élet kárára produkálja termékeit az agya, vagy csak „L' art pour l' art”, a produkció gyönyörúsége kedvéért tehetetlenségből.

Egyoldalúlag az észet foglalkoztatni céltalan munkán olyan, mintha az iparos mindent kidobna a műhelyéből, csak szerszámaikat tartaná meg, mintha a gazdag eladná földjét, vetőmagját és csak az ekét, a boronát és a cséplőgépet tisztogatná és mozgatná időtöltésből.

A tanulatlanság bizonyos tekintetben, nem olyan nagy baj, törlőni amint az intellektualizmus egyoldalúsága. A tanulatlan ember t. i. nem tudatlan, mert természetes úton szerzett elég tapasztalatot s

így van tudása, amellyel élhet. Primitív személyiség ugyan, de a teste és szelleme arányosan fejlett, éppúgy, mint a kiművelt emberé, csak tartalmi és fokozati különbség van köztük.

Az intellektuálista szellemi torzalak, mint testileg a magával tehetetlen tulkövér ember, — szerencsétlen és sajnálatraméltó.

SZENTMIKLÓSI PÉTÉR

TISZTES HAJADON

Tessék elképzelni két hosszú földnyelvet krumplival beültetve. Ezek a földnyelvek a keskeny végükkel mesgyeszomszédok.

Es tessék elképzelni az egyikre, a pap földjére, a formás Bagdi Veront. A másikra, a Miteccik zsidóéra, a messziről ide szakadt Seregély Janit, akit a botos Szent Mihálykor fogadott. Töltik a viritásnak indult krumpli töveket.

Ott kezdtek mind a ketten a közös mesgyénél, miután tisztességgel egy jóreggelt köszöntek egymásnak. Azután az egyik jobbra hajtotta a sort, a másik meg balra, folytonosan távolodva egymástól. Mikor a krumpliföld végére értek, megfordultak és egyre közeledtek. Egyszerre értek a mesgyéhez. Itt pihenni szokás.

A legény hátrátolta a kalapját, megtörülte az inge ujjával izzadt homlokát és rádólt a kapa nyelére. Át-átnézett a tisztelendő ur krumpliföldjére, vagyis inkább Veronra, akit már régebben jól ismert. Dehát ez a lány olyan „nyenyulhozzácska” volt, mert a parochián szolgált. Ott pedig: se be, se ki. Még táncba se járt Veron. És senki sem tudott róla semmi rosszat mondani, ami nagy szó falun. Jani szeme gyakran pihent meg rajta a templomban is úgy a tisztelendő ur két mondata között. Bár Veron sohasem nézett másfelé, csak vagy az oltárképre, vagy a papra, vagy az énekeskönyvébe.

Arva Veron (így hívták a faluban) kiegyengette a derekát, megoldotta a fakó piros kendőjét és legyezgette piros pozsgás arcát meg a nyakát. Ő is szívesen nézett volna át a mesgyéntúlra, de hát lánynak nem illik az ilyesmi. Marokrafogta hát a kapát és munkához látott újra.

— Ej, de sietős a dógod Veron! Nem hajt tán a tatár?

— Hisz hajtani épen nem hajt, de nekem még máma tarkát kell mosni a gyerekekre. Hát ezt a falás krumpliföldet délig be akarom végezni.

-- Hát akkor csak hajtsuk a sort!

Mikor újra összetalálkoztak, megszólalt a legény:

— Tudod-e, te Veron, hogy János napra a báróho menek prádés kocsisnak?

Veronnak elkerekedett a szeme.

— Prádés kocsisnak? Oszd darutollas kalapod lesz meg zsinóros hacukád?

A legény nem felelt, csak nagy magassal meg nagy mélyel rábólintott.

— Osz! a kastély udvarba fogsz lakni abba a házba, akibe a kertész?

— Abba hát.

— Osz! elereszt a Miteccik az esztendő közepibe?

— No hallod! Csak nem húz ujjat a báróval.

Veron még mondani akart valamit, de meggondolta és belevágta a kapáját a legnagyobb fű közé.

Lassan távolodtak, de a forduló után annál gyorsabb tempóban közeledtek a mesgyéhez. Pihentek.

— Mióta vagy mán a tisztelendő urékná' Veron?

— Én-e? Vagy tizenkét esztendeje. Sz' még gyerek vótam, mikor odafogattak.

— Osz! jó ott?

— Hát hogy ne vóna? Jó a torony árnyékába lakni. Tudod te azt.

— Hm. Jó, jó. De a kastélyba még jobb.

Egy kis szünet után megint elkezdtek kapálni. Lassan tempósan.

— Hát most mán elvehedd a Kláris Annát. Így a Veron kapálás közben.

— Ne haragíj mán, mer hozzád vágom a kapát. Te is fújod mán?

— Né csak! De berzenkedős lettél, amióta a báró prádés kocsisa vagy.

A legtávolabbi pontnál a füvek biztonságba kezdték magukat érezni. Nagyon gyorsan végezték arrafelé a kapák a munkát. Felküpolták a földet nagy hirtelen a krumplítövek köré s már mentek is tovább. A gyom mind ott maradt, ahol kinőtt.

A kövér porcsinfú, — igaz, nyakig földbe ágyazottan — de élt és még pufókabb levelekkel kacagott a napra. A hosszu kezü lábu paponc kiegyenesítgette a derekát, amit csak futtában ért a kapa, és kémlelődve keresgélt a rögök között, hogy hol nyujtsa ki megint hegyes kis leveleit a napvilágra.

De mikor hallótávolba értek a fiatalok, reszketni kezdett minden, ami nem krumpli volt. Nem irgalmaztak egy szálnak sem. Kihúzták a nagyját, lerázták róla a földet, gyökérrel felfelé állították. A kicsinyjét kegyetlenül derékon vágták. Lassan, tempósan.

Ami igaz, igaz! Jó dolgos asszony lesz ebből a Veronból. Minden mozdulata erre mutat. Aztán meg nem kényes. Jó élet-iskolát járt.

Hanem ez a Jani milyen egy szemrevaló legény; látszik, hogy nem idevaló. Mert itt minden legény görbelábu. Se részeses, se szeretős. Nem hiába, hogy az a Kláris Anna a kutba akart ugrani miatta. Meg aztán az a szép hivatal...

A barna rögök közül pacsírta szállt fel. Olyan hirtelen emelkedett, mintha az égig meg sem akarna állni. Közben csattogott, csattogott, cifrázta a mondanivalóját, amit bizonyosan az Uristennek szánt.

A két kapa féluton megállt és a két napsütött arc derült áhitattal nézte a harsonás kis madárkát. Jani szeme felragyogott.

— Hinnye, te Veron, tudod-e, hogy mit dalol az a kis madár?

— Eriggy mán, tán te tudod?

— Persze, hogy tudom. Aszongya, hogy: Én is árva, te is árva, sirva néz az Isten rája.

— Hát énrám nézhet is sirva' mert én csakugyan nagyon árva vagyok. Féléves se vótam, mikor az anyám meghótt. És kibuggyant a könnye Veronnak.

De a legényt nem hatották meg a lány könnyei; jókedvüen csapott a saját tenyerébe és lelkendezve mondta:

— Én is árva vónék. Hát összetesszük az árvaságunkat oszt leszünk egypár. Akarsz-e Veron prádés kocsisné lenni a kastélyba?

Veron nem szólt egy szót sem, csak lángvörös arccal vágta a dudvát. A viláért sem nézett volna fel a munkájából.

Jani átlépett a mesgyn és betört a tisztelendő úr krumpli-földjére.

Ezekután még szaporábban ment a munka, különösen a végek felé. Déli harangszóra már hazafelé ballagtak. Ekkorára az egész életprogramjuk ki volt dolgozva, csak éppen az esküvőről nem beszéltek még.

— Te papná szógássz, tudod, hogy mi az ára egy esketésnek.

Veron gondolkozott.

— Azt hiszem két pengő meg harminckét fillér. Vagy, jaj, nem is az esketés annyi, de a keresztelés.

— No, no várhass sorodra, bazsalygott a legény a lányra, mire az jól hátbavágta, hogy csak úgy dübrent.

— Orgona nekü hét pengő, orgonával meg tizennégy. De én azt hiszem, nekünk ócsóbban számíjja a tisztelendő ur.

Ment, ment a két boldog ember szemben a nappal, a fénytől és szerelemtől félig vakon. A legény átváltotta a kapát a balvállára és jobbkarjával átkarolta a másik árvát. Határozottan mondta:

— Vasárnap iratkozunk a tisztelendő urná is meg a jegyző urná is. A másik vasárnap má hirdethetnek is.

Veron erre eleresztette a kapát, hogy az nagyot csendülve koppant a földre. Piros arca elhalványodott és sirva ölelte át az utfélen ágaskodó csonka éger fát.

A legény először megijedt. Ott topogott körülötte, simogatta, kérlelte, de mikor a lány sirása nem szünt, de olyan folytonossá lett, mint az őszi eső, megdühödött.

— Az apád mindenségít, most mán oszt mondd meg mér bögsz, mer úgy itt hagylak, mint Szent Pál az olájakat.

Szaggatottan kezdte a lány:

— Hogy fognak engem hirdetni a templomba? Mikor nekem . . . mikor én nem is tudom ki volt az apám . . . Ugy fogják mondani: Bagdi Veron, néhaj Bagdi Kati lánya. Nem teszik hozzá, hogy tisztes szülők gyereke. Én ott fogok elsülyedni a templomba.

Most mán te is tudhatod ki vagyok. Sirt, mint a záporosó. Tudta már ezt Jani régen. Rákiáltott.

— Más bajod nincs ?

— Nem elég ez ? Nekem is, neked is !

Nagy bánatában leült az útmenti árok partjára. Kék kötőjébe temette az arcát és tovább sirdogált.

A legény szótlánul ült melléje és a kapájával ütögette a meredeken nyuguló árvacsalán lila bugáit. Érezte, hogy kellene neki valami okosat mondani. Valami vigasztalót, valami biztatót. Valami olyasmit, hogy nem baj, no ! Majd csak lesz valahogy. Fő, hogy szeressük egymást.

De nem jött szó a nyelvére, csak mindig mérgesebben és türelmetlenebbül vagdosta az árvacsalán ártatlan fejcskéit.

Egyszerre csak felpattant és nagyot ütött a kapával a mellettük lévő kőrákásra.

— Hallod-e Veron ? Ne bögi mán ! Valami jutott az eszembe. Nem hirdetünk se a templomba, se a községházán. Ugy is összead bennünket a jegyző ur is meg a tisztelendő ur is. Dispenzóval esküszünk, oszt kivan !

A lány kidugta a kötőből a pirosra sirt orcáját. A könnyeső elállt. Kezdett derülni. S mikor lassan-lassan felfogta a nehéz kérdés ügyes diplomáciai megoldását, napsugaras arccal ugrott fel.

— No, Jani ezt okosan kifundáltad, hogy az én jó Istenem áldjon meg ! Majd óvatosan tette hozzá : De nem lesz az drága ?

A legény nem felelt erre a kérdésre, mert azóta máson járt már az esze. Egy kis csendesség után szégyellősen kezdte :

— Meg aztán . . . nohát . . . hiszen nem az én hibám, dehát én is olyasféle vónék, mint te.

Oh, Isten két árvája ! Milyen szégyenkezve' milyen nagy zavarban állottak egymás mellett !

— Nem baj mán no, mondta a legény, meghatottságát nagyhanggal takarva. Mink mán csak egymásra tanátunk így is. De a mi gyerekünket, — itt átkarolta a lányt és esküvésformára emelte a jobb kezét, — a mi gyerekünket, a mi fiunkat így fogják hirdetni : Tisztas ifju Seregély János, tisztas idősb Seregély János és tisztas Bagdi Veron fia eljegyzé magának hitestársul Nem bánom, nem tudom hogy kit, de annyit mondok, hogy az is tisztas legyen ! !

MARGÓCSY EMILNÉ

TARTALLYNÉ S. ILONA VERSEI

KIS UNOKÁM

Négyszer tiz . . . épp ennyi éve,
hogy anyámtól megtanultam
s húsz év mulva kislányomat
jární már én tanítottam,

S most kis Szívem, kis unokám
add ide, add picí kezéd :
jár baba . . . jár . . . fehér angyal
őrizze minden léptedet.

Járj baba .. vigyázzon reád
meleg sugárú anya szem
és a hosszú élet-úton
bár el ne essél sohasem.

Most még lehet... szűk kis világ
hol mozog e két kicsi láb
hol csodánál is csodásabb
a lámpa, tükör, gummi-báb.

Mennyi csoda! Mindennap új
kacagni való száz dolog:

fák, virágok, lepkék, színek,
nap, hold a szikrázó csillagok.

S e kis világ egyre tágul,
mesék csodája egyre fogy,
meglásd: az óriási Elet
veled száz furccsa táncba fog.

Jár baba... s kis anyád szemén
boldogságnak lángja lobban...
mint nekem egykor, mikor őt
lépegetni tanítottam.

AKKOR HALKAN MEGÉREZTE...

Talán mesék kis manói
csiklandoztak, olyan édes
nevetéssel ébredtem fel
hajnal t harsonázó reggel.

Vagy kellemes cukor-ízű
álmom csöppent a szívemre:
első ártatlan szerelmem,
köddé foszlott bús szerelmem.

Vagy pedig arról álmodtam,
hogy anyám a messze-multak
távlatából jött felém és
dalolt, dalolt, könnye csorgott,
— mikor szíve alatt hordott —
s szemével tavaszi tájak
izgató színeit nézte,
arcát rózsza simogatta,
keze violákat tépett;

s lelkét megcsókolta forrón
az aranyhajú Költészet...

Így lehetett: így volt, így volt
mosolygott rá a fogyó hold
karcsú, ezüstös karéja...
ő pedig csak meg síratta
a letépett violákat,
mert megbánta, hogy letépte
s úgy elhalkult könnyű lépte,
mintha lepke-szárnyon szállna,
amint ment és ráhajolt a
megfosztott sok véző ágra.
Babusgatta, könnye csorgott,
— engem szíve alatt hordott —
s akkor halkán megérezte,
hogy én élek, hogy én élek!
s szívéből szívembe surrant
az aranyhajú Költészet.

ANYÁM MESÉJE

Egyszer csodaszép mesét
mesélt anyám nekem:
aranyhajú leány élt
tenger-szinű réten.
Élt-élt a leány s boldog volt
— meséknek meséje —
s a napsugár és a hold
barátkoztak véle.

Tündér volt az, nem leány
— ruhája virágból —
piros szíve vér-piros
üvegkalárisból.
Tündér volt az, nem leány,
szolgált a Sors néki,
s szolgálta a tündérkét
ezer balga férfi.

Ezer balga férfira
nevezett tündérke
s ezer balga férfi-kéz
hiába nyult érte.
Ezer balga férfi-szem
mosolyában fürdött,
ezer balga férfi-kar
sárkányokkal küzdött.

Ezer balga férfi-száj,
ó, hiába kérte,
ezer balga férfi-sziv
meg is szakadt érte.
Ilyen furcsa-szép mesét
mesélt anyám nékem,
meghallgattam, megkönnyeztem
s hittem a mesében.

TARTALLYNÉ S. ILONA

NEMZEDÉKEK PROBLÉMÁJA A FELVIDÉK MAGYARSÁGÁNAK KULTÚRÉLETÉBEN

Körülbelül három generáció lépett azóta az élet porondjára, mióta Trianon átka ráncsapott. Körülbelül három generáció — a negyven-, ötven-, harminc- és huszévesek generációja — dolgozik, törtet előre és harcol egymással a szellemi életben ma is. Három generáció. Bármerre nézünk: mindenütt ott találjuk képviselőit: tanári karokban, bankban, szerkesztőségben, minisztériumban, vármegyeházán. De a folyóiratoknál, irodalmi harcokban, párhelyiségekben (sajnos, a szellemi élet ábrázolásánál mindinkább számolnunk kell a politikával is) is: mai szellemi életünk képe — s meg vagyok győződve róla, hogy nemcsak a mienk, hanem más nemzeteké is — három generáció egymással és egymás ellen vívott harcából tevődik össze. A legidősebb generáció: a „békebeli” származás. Akik még látták, éltek a „jó békeidőket”, végigküzdötték a világháborút, már érett fejjel érték meg az összeomlást, Trianont: — ők azok, akik az új helyzetben berendezkedtek, ők szenvedtek át mindent ökölbesorított kezekkel. A másik generáció az ú. n. „harmincévesek” generációja, melynek legnagyobb része azonban ma már rég’ elérte a negyvenet. A világháborút az iskolapadokban éltek végig, s ha a harctérre nem is jutottak már ki (egyrésztük kint küzdött mégis): az élet nem adta lábuk alá a békebeli társadalmi rendnek azt a biztos, megmozdíthatatlan talajt, melyre egész életüket biztos kézzel, nyugodt előretörő íveléssel felépíthették volna: ébredező életakarásuk forradalmat, felbomlott családi életet, Trianont talált maga körül. S ha rá is jöttek, hogy új életet kell maguk köré építeniök, ha jobb jövőt akarnak, ha el is ismerték, hogy csakis az egész világ szociális átszervezése teszi lehetővé a nehéz idők jobbrafordulását: az élet az örök bizonytalanságok fundamentumát tette lábaik alá s nem tudtak akarásaiknak pozitív tartalmat adni. Győry Dezső, a felvidéki magyarság poétája, megpendíti az „újarcú magyarok” eszméjét, magával a gondolattal: -- újarcú magyarság, új élet-

forma, — vihart kavarr föl kortársai között, hatása az egész magyar életre kiterjed, még a pesti Nyugat is figyelmessé lesz rá: de amilyen nagy szuggesztivitású az újarcú magyarság gondolata, ép olyan tragikus is, hogy ez a nemzedék, mely már észrevette az újarcúság szükségességét, a kellő meggyökerezettség híján elsikkadt: az újarcúságnak nem tudott egységes és meghatározott tartalmat adni. Ez az a generáció, melyről Szekfű Gyula oly sajnálkozáva állapítja meg, hogy minden nagyotakarása ellenére is elsikkadt a jövő szempontjából.

A harmadik generáció, a mi generációnk, az én generációm: a „húszévesek“, a harminc felé közeledők. Ott születünk valahol a kataklizma táján: ébredező öntudatunk már csak a megváltozott, megrosszabbodott viszonyokat látta; s legfeljebb apáinktól hallottuk az előzményeket, a nyugalmas béke és az irtózatós háború hírét. Mikor öntudatunk megérett, illetőleg a megérés útjára lépett, a kétségbeesetten küzdő harmincévesek már kiadták a jelszót: új arcot, jobb jövőt ígérő társadalmi, szellemi berendezkedést! S mi tartalmat is szerettünk volna, illetőleg szeretnénk adni ennek az új arcnak. Csakhogy a mindinkább demoralizálódó társadalmi és szellemi életben a mi tapasztalatlan, gyöngye akarásunkat ezerfelé térítették, pártjelszavak és üres frázisok áldozataivá tették. Kommunistákat, szociáldemokratákat, „intellektüeleket“, turánistákat, nemzeti szociálistákat, fascistákat, stb., stb. faragtak belőlünk, holott mi nem a régi pártpolitikába és verekedésbe fulladt korrupt világot akarjuk, hanem a tiszta, becsületes életet. Végeredményképpen mindnyájunk szándéka tiszta és becsületes volt s tiszta és becsületes még ma is, — de miközben az új jövő kiépítésén fáradoztunk, mindnyájan megégettük ujjunkat egyik- vagy másik pártérdekeltség jelszó-tüzelésében. S támaszunk: apáink, az „öregesek“ vagy elfordultak tőlünk, azzal a gögös jelszóval, hogy jó csak a régi világ társadalmi és szellemi berendezkedése volt és lehetett: vagy pedig mi fordultunk el tőlük, még gögösebb, de talán kevésbé bűnös elfordulással: bizalmatlanok voltunk a múlttal szemben. A „harmincévesekkel“ kezelt fogtunk. De csak addig, amíg meg nem mutatták, hogy mennyire bizonytalan az, amit akarnak s hogy *erkölcsi* fundamentumuk mennyire hiányzik. Amint ezt észrevettük, tőlük is elfordultunk, S most egyedül vagyunk: nagyon kevesekhez csatlakoztunk és nagyon kevesen csatlakoztak hozzánk az idősebbek közül.

Mindazt, amit itt előrebocsátottam, — mindezeket a jól ismert dolgokat, — csak azért irtam meg és azért épen ennek a cikknek a bevezetéséül, mert a Csehszlovákiába szakadt felvidéki magyarság tizenhatéves szellemi fejlődése, jobbanmondva: szellemi küzdése meg nem érhető e generációs tagoltság tudatos átlátása nélkül. A magyar életnek talán egyik pólusán se éleződött ki annyira az egyes generációk között fennálló ellentét, talán egy helyen se annyira magasak a válaszfalak öregek, fiatalabbak és legfiatalabbak között, mint épen a kulturális téren legszisztematikusabban és legerősebben elnyomott felvidéki; (e helyett a szó helyett, nem meggyőződésből, hanem inkább keserű gúnnyal s egy kicsit a helyzet megértetéséül is a „szlo-

venszkói" jelzöt fogom a továbbiakban használni) — magyarságban.

Sokan megállapították már, hogy a Trianoni-békeszerződés csapása, — ahogy odafenn cseh szóval mondják: prevrat — teljesen készületlenül találta a felvidéki magyarságot. Készületlenül: — nemcsak azért, mert a világháború kitörésekor még senkise gondolta volna, hogy az ezeréves egységes Magyarország valaha is széthull, hanem azért is mert:

1.) a békebeli Magyarországon talán egy rész sem élt olyan önállóan életet, mint éppen a Szlovenszkóvá és Kárpátaljai Oroszországgá alacsonyított Felvidék. Hiszen köztudomású, hogy anélkül Erdély, a még nem is olyan régen — a szellem történetében száz esztendő nem jelent nagy időt — önálló ország szellemi téren is megőrizte bizonyosfokú önállóságát s Kolozsvár, Nagyvárad sohasem lett Budapestnek annyira szintelen függvénye, mint pl. Kassa, Pozsony, Nyitra, vagy Ungvár, a Felvidék városainak jóformán semmilyen sajátos tradíciójuk nem volt: a háború elején már vi rágzott kultúrelétük Pesttel szoros összeköttetést tartott fenn, Pest nélkül mégcsak lélekzeni sem tudott. E szűkreszabott tanulmány keretei között nem tudom e függés okait és módját részletesebben megvilágítani: de hogy a felvidék kulturális élete nem volt önálló, hanem mindenkép és mindenben Pesttől függött, azt mások is megállapították. Egyesek már a háború előtt is átlátták ennek káros voltát s a decentralizációs munka, a Pesttől való függés megszüntetése, illetőleg csak — kisebbítése itt is, ott is megindult,¹⁾ de egységes, tömör, célravezető decentralizációs munka nem indult meg a Felvidéken a háború előtt: az írók, a közönség egyaránt Pestről kapta ízlését; Pest volt a világ közepe.

Mikor a „prevrat” átka apáinkra szakadt, az első megrázó kódtatás után azonnal azt a függetlenítő munkát folytatták, melyet már: ha csak itt ott, hacsak ösztönszerűleg is, de megkezdték már a háború előtt. A világosabb fejek ugyanis már a bajok bekövetkezése előtt átlátták, hogy Pest egyeduralma nem lehet hosszú életű. Akkor ugyan még álmodni sem merték volna Trianon rémét, de: Pest, a *kizárólagos* szellemi középpont amugyis igen káros volt, magába szítta a perifériák minden erejét, tönkretett mindent, ami *sajátosan színes* volt a magyar szellem mozaikjában.

A megnehezült viszonyok között az „idős” generáció ezt a munkát — persze — igen nehezen s csak nagy áldozatok árán folytathatta. Egyrészt azért, mert a háború s az utána bekövetkezett forradalmas fegyverszünet annyira letaglózta az embereket, hogy először fel kellett őket a kábulatból rázni: (— hogy a kultúra a kisebbségi sorsba kényszerített magyarság egyetlen létfenntartó fegyvere, ezt még a mai napig sem sikerült átláttatni —), másrészt pedig azért is, mert:

2.) a mai Szlovenszkó két, kulturális történetében meglehetősen különböző tájból tevődik össze. Ma a — kelet és nyugat (Kelet-szlovenszkó és Nyugat-szlovenszkó) állandó ellentétéről beszélnek odafenn: azt, persze kevesen tudják, hogy ennek törté-

1.) V. ö.: Sziklay Ferenc: A jöttment. Regény. Bp., Pantheon 1932.

nelmi előzményei vannak. Nyugatszlovenszkó a régi dunai Magyarország része, a török hódoltság idején Bécs tartománya; főhelye: Pozsony, a csehek mai „Bratislavája”, a Habsburg Magyarország fővárosa, Bécs közelségét ma is érzi, a magyar történelem folyamán pedig mindég aulikusabb, — s ezzel együtt: konzervatívabb volt, mint a kelet kuruc-Kassája. Pozsony: a konzervatív öregek fészke, akik mereven ragaszkodnak a hagyományokhoz: Kassa: — „Kosice” ruganyosabb, haladóbb, S ezért van, hogy a „fiatalabbak”, a harmincévesek Kassáról indulnak majd Prágába, Kassán kezdik pályájukat. Ma, mikor a régi szellemiségnek már csak igen kevés nyoma van odafenn, természetesen, Pozsony és Kassa nagy ellentéte egészen megszűnt. De az aljban, a mélyben még mindég érezhető a két város: s velük együtt a nyugati és keleti rész bizonyosfokú megneemtése.

Mondom, Kassa haladóbb szellemű volt s épen ezért: talán egy kicsit frissebb is. Pozsony is hamar föleszmélt, de konzervatív napilapja, a *Híradó* (a régi, konzervatív pozsonyi polgárlap: a Nyugatmagyarországi Híradó utóda, a régi szellemben s mind a mai napig) meg irodalmi egyesülete: a Toldy-kör (különben a mai Szlovenszkó legrégebb élő kultúregyesülete: 1874-ben alapították) túlságosan ragaszkodtak a hagyományokhoz, szűk, meghatározott látó- és emberkörüket volt: nem válhattak országos kultúrtényezőkké.

(Ne csodálkozzunk azon, hogy egy voltaképpen *politikai* lapot a *kultúra* terjesztőjeként említek. Odafenn szépirodalmi, vagy bármely más irányú folyóiratot oly nehéz indítani, hogy a legtöbb vállalkozás belebukott. De erről majd később.)

Kassa, mint említettem, rugalmasabb volt Pozsonynál. Hamarabb átlátta, hogy ha egy pillanatig sem nyugodhat meg abban az elszakítottágban, melyre a trianoni szerződés kényszerítette, ideiglenesen mégis alkalmazkodnia kell az új viszonyokhoz s hogy fennmaradhasson, önállóbbá, sajátos kultúráját Pesttől függetlenül gyümölcsöztetni képebbé kell tennie a szlovenszkói magyarságot. A tulajdonképeni — szisztématikus — önállósító munka tehát Kassáról indult el (természetes, hogy később Pozsony is feladta merev konzervativizmusát s csatlakozott a munkához, sőt egyben s másban fölül is multa vetélytársát; folyóiratot is indított: a *Tavaszt* (1919—1921), mely azonban rövid élete miatt nem tudott mélyhatásúvá lenni), mégpedig először a tkp. a szó szoros értelmében vett első keresztyén irányú magyar napilap, a Sziklay Ferenc szerkesztésében megjelenő *Esti Újság* hasábjain. Az *Esti Újság* is konzervatív volt abban az értelemben, hogy ragaszkodott a konstruktív keresztyénséghez és a magyarsághoz, azonban ez a konzervativizmusa nem volt olyan merev, éles szemmel átlátta a kulturális önállósítás szükségességét s állandó vasárnapi mellékletein igyekezett előre megvalósítani azt, amit tkp. egy életerős szlovenszkói magyar folyóiratnak lett volna a hivatása megtenni: az *önálló* szlovenszkói magyar irodalmat. Ez azonban igen nehéz munkát kívánt. A másik „helyi” lap, a „vetélytárs”: a *Kassai Napló*, mely sokkal „baloldalibb” s épen ezért sokkal kevésbé keresztyén és multhoz ragaszkodó szellemben szerkesztett lap

volt, állandóan azzal vádolta az Esti Ujságot, hogy *dilettáns* írókat szerepeltet, akik nem méltók ahhoz a feladathoz, melyet a lap elvégezni kívánt. A vád oka: hogy a „vidék” minden átmenet nélkül nem tudott önálló irodalmat s önálló irodalmi életet teremteni s így az Esti Ujság hasábjain, bizony sok olyan „vidéki nagyság” munkája jelent meg, akik irodalmi szempontból csakis dilettánsoknak nevezhetők. De ugyanezt a jelenséget a „haladó” Kassai Naplónál is megfigyelhetjük, hiszen az is épúgy a békeidőkben elhanyagolt kisvárosi irodalom művelőinek munkáit közölte (kivéve azt az egy-két „emigránst”, akinek szerepéről majd máskor), mint az Esti Ujság, csak hogy a „progresszív” modernkedés (ez a „modern” szó különösen épen ebben az időben volt probléma s tudj’ Isten, milyen csodabogarat értettek alatta) minden dilettantizmust „világotmegváló művészetté” nyilvánított. Bárhogya is áll a dolog: az Esti Ujságnak igen nagy érdeme, hogy az önálló szlovenszkói magyar irodalmi életet megindította s egészen betiltásáig maga köré gyűjtötte a konstruktív keresztyén írók csoportját.

Már az Esti Ujság hasábjain is feltűnt egy-két olyan név, melyek semmikép nem érdemelték meg a dilettáns jelzőt, irodalmi szempontból túljutottak az átlagon s azóta sokszorosan bizonyították, hogy megvan hívatottságuk a kisebbségi magyarság kulturális vezetésére. Ezek közül elsősorban *Mécs Lászlót* kell megemlítenünk, aki éveinek számát tekintve nem számítható az öregek közé, eszméi is messze viszik a békeidők eszmevilágában gyökerező idősebb nemzedéktől, — de attól eltekintve, hogy nagy költői sikereivel, szavalókészségével misziót teljesített és teljesít a felvidéki magyarság életében és erős szuggesztivitásával bármilyen körülmények között is össze tudja hozni a magyar közönséget, — jelentősége épen abban van, hogy az emberszeretet és testvéri: szociális kibékülést hirdető költészetével át tudja hirdetni az ellentéteket s így a generációk ellentéteit is. Ő az, aki az idősebbek közül igen sokat (s elsősorban a barátait) a háború előtti idők eszmevilágából kizökkenti s új, friss gondolkodással tölti el. Mint fiatalember, ott volt már az öregek szervező munkájában is, s ma ott áll a hűszévesek egyik alakulatának: a Prochászka-körnek az élén. Hogy itt aztán akaratlanul is szembekeverült a hűszévesek több más csoportjával, az nem az ő hibája. De erről majd később. Mécs László a generációs ellentéteken teljesen felül áll, jelentősége ebből a szempontból igen nagy s elvitathatatlan. Az Esti Ujság munkatársai között ott találjuk Rác Pált, a jó megfigyelő-regényíró, a Kassai Naplónál Merényi Gyulát, a fiatalon elhalt, Ady ösvényén haladó lírikust és Keller Imrét a kritikust. A „nyugatiak”: Pozsony és egyáltalán a nyugat konzervatív légkörében dolgozók: Jankovics Marcell, a polihistor-ügvéd, Kersék János az „öreg hegedűs”. Alapy Gyula, a tevékeny és látószemű történettudós. Sokat említhetnék még meg: ezek a fontosabbak.

A csehek agresszív kultúrpolitikája nagyönis előnyére tudta fordítani a magyarság már említett kulturális készületlenségét. Ki-

adta a jelszót: „Megvásárolni a lelkeket.” Ezer és ezer különböző intézkedéssel hatott oda, hogy a magyar nemzeti gondolatától elvonja a magyarságot, idegen kulturáltságot adjon neki s elikkasz-sza éltető erejét: a magyar kultúrát. A magyarságra tehát most már nemcsak a Pesttől elszakadt országrészben való berendezkedés problémája szakadt, hanem a támadások ellen való tervszerű védekezés is. Ezt pusztán politikai napilapok hasábjain nem lehetett véghezvinni, tehát olyan intézményekre volt szükség,

1.) melyek hathatós kultúrmunkájukkal ellensúlyozni tudják a mindinkább erősödő cseh kultúrtámadást, és

2.) melyek a kisebbségi magyarságot, mint társaságok vagy egyesületek egységes kulturális fronttá tömörítik.

A kultúrharc megkezdésére és irányítására 1922-ben a Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Kassán, a kisebbségi magyar kultúrmunka tkp. elindulási helyén megszervezték a kulturreferátus intézményét, azzal a megokolással, hogy a kultúréletet csak a politikai szervezetek háttédjével lehet elkezdeni, de a letelején is már avval a céllal, hogy ezt a politikai úton elindított kulturális munkát a szükséges szervezetek kiépítése után fokozatosan depolitizálja, függetlenítse minden politikai vonatkozástól. Ez a kísérlet sikerült s a kulturreferátus felállítása volt az első lépése annak a szisztematikus harcnak, melyet kulturális önállóságáért a felvidéki magyarság vívott és vív még ma is. A kulturreferátus élére Sziklay Ferenc tanárt, író-t hitták meg aki mint az Esti Ujság felelős szerkesztője, a kisebbségi kultúra szárnypróbálgatásainak is irányítója volt.

A legelső teendő, természetesen, az volt, hogy az elszakított és így kulturális fórumait elveszített felvidéki magyarságot olyan kultúregyesületekhez juttassa, melyre az egész kulturális életét fel tudja építeni. Így reaktiválódott a felvidék három legrégebb és legtekintélyesebb kultúregyesülete: a pozsonyi Toldy-kör, a komáromi Jókai-egyesület és a kassai Kazinczy-társaság. E három közül kellett kiválasztani azt, mely országos jelentőségre emelhetőnek bizonyult s mely mint az írók, tudósok, művészek és a közönség országos kultúregyesülete, mindenkit magába fogadhatson, aki magyarságához s így a magyar kultúrához is hű marad. A Toldy-kör, mint láttuk, alkalmatlannak bizonyult erre a feladatra, mert arisztokratikus konzervativizmusával elzárkózott a szélesebb rétegek elől; a Jókai-egyesület nem volt eléggé középponti fekvésű, s így a Kazinczy-társaság lett a kisebbségi kulturális élet országos egyesülete, sajnos, *kis időre*. A Toldy-kör, a Jókai-egyesület is rész vett a kisebbségi kultúrélet irányításában, de hatáskörük nem terjedt ki az egész kisebbségre. A Kazinczy-társaság vállalkozott az irodalmi élet megindítására is, s az eddig csak politikai napilapok és tiszavirágéletű folyóiratok (meg az egyetlen szlovenszkói irodalmi almanach, a Reinel János szerkesztésében megjelenő pozsonyi Uj Auróra) hasábjaira kényszerített írókat megszervezte, mégpedig úgy, hogy mindenekelőtt kataszterbe foglalta az írókat és irogatókat, de nem azért hogy minden tollforgatót íróvá avasson, hanem, hogy meg tudja csinálni a szelekciót, elvá-

lassza az igazi tehetségeket a dilettánsoktól s a meginduló irodalmi életben érvényesülést biztosítson nekik. Az írók befogadásában lehetőleg objektíve járt el: politikai, vagy párt-szempontok nem vezették, egyesegyedül a magyar nemzeti eszmét tartotta mindég szem előtt.

A könyvkiadást is a Kazinczy-társaság szervezte meg. 1926 őszén hozta össze a Kazinczy Társaság Könyvbarátai c. egyesülést, mely három hónap alatt — s ez a felvidéki magyarság kultúrfogékonyságára jellemző — 1400 tagot számlált s így biztosította a belföldi könyvtermelés a'apját. Az első két évben, 27—28-ban, a berlini Voggenreiter Verlag¹⁾ magyar osztályától vette át a szlovenszkói íróktól, szlovenszkói nyomdából kikerült könyveket — s ezeket osztotta szét tagilletményül a könyvbarátoknak. Természetes hogy a kikerült könyveken a kiadás legelején még nagyon is érezhető volt az a dilettáns iz, melynek szerepére már az Esti Ujság ismertetésénél rámutattunk, de a fejlődés alapja le volt rakva s a könyvek mint külsejükben, úgy belső értékükben is emelkedtek az irodalmi színvonal felé. 29—30-ban a társaság saját kezelésébe vette a kiadást „Kazinczy Kiadóvállalat“ címen s ez alakult 1931-ben „Kazinczy Könyv- és Lapkiadó Szövetkezet“-té s mint ilyen, leszakadt az alapító Kazinczy-Társaság tétéről. További sorsáról majd máskor.

A kulturreferátus azonban nemcsak a szorosan vett irodalmi életet tartotta szem előtt, hanem a kultúra többi ágait is. Eltekintve attól, hogy az erősen irodalmi jellegű Kazinczy Társaság a kultúra más területein is szép működést fejtett ki, — a kulturreferátus égisze alatt 1925-ben a Szlovenszkói Színpartoló Egyesület is megalakult, (— jelenleg Szlovenszónak két magyar színtársulata van: a nyugati és keleti; állandó anyagi nehézségekkel küzdenek, mert Pozsonyban és Kassán aránylag rövid ideig játszhatnak; az év legnagyobb részét pedig csak jelentéktelen, színházi szempontból számba se kerülő helyen töltik el. Sanyarú helyzetük enyhítése és a magyar szót terjesztő műkedvelő színész felkarolása volt a Színpartoló Egyesület célja.) 1927-ben a Dalosegyesületek Szövetsége, 1928-ban a Társadalmi- és Kultúregyesületek Szövetsége alakult meg.

Kissé tágabb horizontú s inkább a tömeg művelését célzó nagyjelentőségű egyesülés a Sz.M.K.E.; Szlovenszkói Magyar Kultúregyesület, Komárom középponttal (1925), a kisebbségi közművelődés országos szerve, mely az egész „tartományban“ minden községben fiókegyesületek alakítására jogosult.

S végül, ha az első kisebbségi generáció kultur munkájáról szóló rövid beszámolóink aránylagos teljességét akarjuk, nem szabad megfeledkeznünk a Prágai Magyar Hírlapról sem, a kisebbségi magyarság bátorhangu, fővárosi színvonalu napilapjáról, mely szintén az „öregék“ alapítása. A kisebbségi sorsnak s Prágának

1.) Magyarországi kiadóval lehetetlen volt összeköttetést kapni, mert a csehek nem engedtek be 1918 után megjelent magyarországi könyvet.

mint szlovenszkói magyar centrumnak kialakításában való nagyfontosságu szerepéről másutt.

Látjuk tehát, hogy az a generáció, mely még a „boldog békeidők” szülőttje s mely oly váratlanul csöppent a Csehszlovák-köztársaság fojtó légkörébe, ha sziszifuszi munka árán is, de megszerelte az önálló kisebbségi magyar kulturéletet. Dilettánsok disszonanciája zavarta még a kezdetek kezdetét; de hogy ez mennyire kiköszöbölhetetlen volt s hogy mik voltak az okai, arról megemlékeztem. Az első nemzedék jó munkát végzett s hogy munkájuknak, mely nagyon is nehéz, sok akadállyal szembeszálló, bámulatraméltó cselekvés volt, mégse lett meg az a várható, nagyjelentőségü gyümölcse, melyre az elmondottak után méltán számíthattunk volna, annak érdekes kulturtörténeti okai vannak. Erről s a másik két szlovenszkói generáció szerepéről talán egy következő dolgozatban. ¹⁾

SZIKLAY LÁSZLÓ

TIBÉRIUS SÍR

A császár fázott, pedig négy tunika is volt rajta. Mióta az a nagy betegsége volt, amelyből Antonius Musa csak nagynehezen gyógyította ki, télen négy tunikát hordott. Rövidujju kezeit remekveretű bronzserpenyő fölé tartotta, amelyben szinte fehéren izzott az illatosított faszén. Nemcsak azért fázott az isteni Augustus, mert Januarius Idusán, a Város alapításának 742-ik esztendejében a szelek istene, Aeolus ugyancsak ráuszitotta Italiára az északi szelet, hanem mert előre reszketett attól a nagy csatától, amelyet még ma este kell megvívnia mostohafiával, Tiberius Caesárral. Már el is küldte érte titkárát. Ohajtva és félve várta látogatóját. Úgy érezte magát, mint a fogfájós, aki elmegy ugyan a fogorvoshoz, de mégis csak örül, ha az orvost nem találja otthon. Míg a nehéz, fontos látogatást várta, amely élete művének, a császárságának a jövőjét dönti talán el, az ünnepélyes, komoly percek elmélyedővé tették és arra készítették, hogy mérlegre vesse az életét:

— Lám, lám, a nagyapám bizony még uzsorával foglalkozott Vellitraeben, én pedig Róma ura vagyok. A keleti tartományok már életemben istenitének. Fortuna valóban kegyes volt hozzám. De Herculesre, ha mindezt megadták az istenek, miért nem adtak egy fiut is, aki nevetve ülhetne be abba a hatalomba, amelyet kiküzdöttem magamnak. Az istenek irigyek, nem engedik, hogy az ember olyan boldog legyen, mint ők.

Szívének ez a fájdalom azért kavarta fel imperátori lelkét, mert arra gondolt, hogy derék, bátor, bölcs fiú helyett csak egy

1.) Dolgozatom adatait Farkas Gyula: Az elszakított Felvidék magyarságának szellemi élete (Irodalomtörténeti füzetek. Szerk. Császár Elemér 23. Bp., Pallas, 1927) c. dolgozatából és édesapám személyes közléseiből merítettem.

könnyelmű leányt juttatott neki a fatum, aki mostanában a régieskedő öregeket botránkoztatja és rajongással tölti el a fiatalokat, különösen három fiatal férfit: Marcus Lollust, Julius Antonium és különösen a szép Sempronius Gracchust az arbiter elegantiarumot . . . Sőt újabban — és itt mosolygott, — a komor Tiberius hajlandóságának elnyeréséért is áldoz egy-egy galambot Venusnak. Pedig nincs egy éve, hogy eltemette urát, a derék Agrippát, és öt gyermeke van. Az igaz, hogy Julia ennek ellenére még mindig szép, szellemes, ragyogó és még csak huszonhét éves.

Mikor erre gondolt az imperátor, szürke, ravasz szemei megfényesedtek, mert mégis nagyon-nagyon szerette a leányát. Férjhez akarta adni. Férjhez akarta pedig adni mostohafiához, Tiberius Claudius Nerohoz, Róma legjobb katonájához, aki senkit sem szeretett a világon, csak a feleségét . . . Minden gyöngédségét feleségére pazarolta, másnak semmi sem jutott.

— Összetöröm a szívét, de neki adom majd a hatalmat. Az orbis terrarum fölötti hatalmat. Jó csere? Ne gondolkodjunk rajta — végezte el magában.

Tudta, hogy így a legjobb. A fiatal császárság csak úgy állhat ellen a köztársaságiak rohamának, ha a trónt a császári ház tagja örökli, aki az ő leányának a férje. Pedig Tiberium nem is szerette, de szüksége volt rá. A katonáin kívül senki sem szerette a gögös Claudium.

— Mintha az ultima Thule, — idézte az öregedő Horatius szavait, — mintha a zord Caucasus szülte volna: kemény, mogyorva, szintelen. Mondják, hogy valahol a Danubius partján egyszerre kétszáz barbárt feszítettett keresztre, mert azok megtámadták az egyik cohorsát és lemészárolták. Az anyák és hitvesek fetrengve, jajveszékelve, a lábaihoz kuszva könyörögtek kegyelemért zagyva nyelvükön, de neki az arcizma sem rándult meg és csak ennyit mondott: Vigyétek el innen őket, nem szeretem a rendtlenséget.

Az anyja azt mondja, nem emlékszik rá, hogy a fia csecsemő kora óta sirt volna. De nevetni sem tud. A katonák csak ezt nem szeretik benne. Űzenek bár akármilyen tréfát a veteránok a táborban az ujoncokkal, amin még talán az istenek is kacajra fakadnának, ő akkor is csak egy fanyar, csikorgó, rozsdás mosolyt enged meg magának. Vasember! Nehéz lesz vele a harcom, nagyon nehéz, — állapította meg az imperátor és méltóságos pózba helyezte magát elefántcsonttal diszített cédrusfa karosszékén, mert odakint az atriumban a fényes mozaikon lépések koppantak.

A lépések közeledtek. A császár, bár nyugodtságot erőltetett magára, mégis idegesen feszengett a székén, hisz régen állt ilyen nehéz óra előtt.

A titkár szélesen kitérte az ajtót. Belépett rajta a titokzatos, komor férfi, Tiberius. Sudár, jegenye alakja elfogta a nyugtalanul lobogó candelábrum fényét és árnyékot vetett a birodalom urának vékony alakjára, őszülő fejére.

— Ave imperátor! zengett a fiatal férfi komoly baritonja és üdvözlésre emelt keze sötéten rajzolódott a terem falára.

— Ave Tiberius! — viszonzta az üdvözlést a császár.

A szerető apa és a szerelmes férj tekintete egy pillanatra egymásba akadt, mint a párbajozóké. Augustus tudta, Tiberius pedig sejtette, hogy forró, kínos harcot fognak ma megvívni. Azt nem tudta még, hogy miért lesz a harc, csak annyit tudott, hogy valami nagy áldozatot kíván tőle a császár. Az anyja ma délután átjött ugyanis hozzá és azt mondta: „Fiam, a császár hívatni fog... a sorsodat a kezekben tartod” És egy könnycsepp gördült végig anyjának, az Augustának finom, öregedő arcán.

— Hivattál, atyám, — törte meg a csendet a komor férfi.

A császárnak sima modora volt mindig, most is szépen, nyugodtan akarta a kínos ügyet elintézni. Az indulatok vad táncát öregedő korában nem szerette, mindig kimerült tőle. Messziről kezdte a csatározást:

— Ó, fiam, — sóhajtotta — fáradt vagyok! Sok a gondom, az egészségem, tudod, sohasem volt jó. Jupiter hatalmas, Minerva bölcsessége sem volna elegendő, hogy a respublica ügyeit minden téren bölcsen lássam el. És én csak beteges, öreg ember vagyok. Légy a mi támaszunk, fiam! Áldozd fel magad a haza szent oltárán. Úgy, mint én!

A császár szívesen emlegette az isteneket, hogy régiszabású rómainak tartsák, de mostohafiának agyát csak az utolsó mondat markolta meg. Ebből már kihallotta a földrengés távoli morajlását, de nem tudta, honnan jön, mi lesz belőle. Finom izgalmat érzett és színtelenül, vigyázva mondta:

— Tudod, imperátor, hogy mindig megtettem, amit parancsoltál és ezután is megteszek mindent, ami... tőlem telik... ami... nem lehetetlen.

A császár lassan, óvatosan tovább szűkítette a hálót:

— Azért hívatlak, Tiberiusom, hogy megbeszéljük a birodalom és... és — itt akadozott egy kicsit — és családunk ügyesbajos dolgait, amelyek szívemet, — és hozzátette — atyai szívemet annyi gonddal nyugtalanítják.

Az „atyai” szó említésénél megroppant Tiberius alatt a szék. Megmarkolta erősen a szék karfáját, mintha az indulatát fogná le, de az arcát mégis előntötte az izgalom finom pirja: Rettenetes ember!... Julia?... fázott benne a lélek.

De felelni kellett. Érezte a küzdelem szelét, védekezett és mindjárt támadott, mint jó katona:

— Szolgád vagyok, Augustus, a kardom, az eszem az imperiumé, a szívem a feleségemé.

Keményen nézett a császárra. Az köhintett egyet, lesütötte a szemét és mintha nem is hallotta volna az utolsó szavakat, az előbbi gondolatot folytatta:

— mert a birodalom sok kórságban szenved. A senatorok

többet vannak a birtokaikon, mint a curiában, vagy titkos megbizottjaik által pénzt árulnak a megszorult provinciákban negyven százalékos kamatra . . . Maecenas betegeskedik . . . az asszonyok nem szülnek, a férfiak nem házasodnak . . . a kiszolgált katonák földet követelnek . . . közben a pannonok Italiát fenyegetik, a parthusok hol követeket küldenek hozzám, hol megtámadják syriai legatusomat . . . a fiatalság többet törődik Ovidius vagy Tibullus egy-egy szerelmi versével, mint egy fontos senatusi határozattal . . . és, ó halhatatlan istenek, Agrippa, lelkem jobb fele, már nincs az élők sorában . . . Szomorú idők, szomorú erkölcsök! — kiáltott fel páthossal, mint egy Ciceró-epigon.

Ezután Tiberius szögezte szemét és minden átmenet nélkül zengeni kezdte a hatalom himnuszát:

— És mégis, fiam, milyen gyönyörűség a hatalom diadalszekerén ülni és fújó paripákkal hajtatni el a csúszómászó, hajlongó plebs között, némelyiket el is gázolni, az érdemest pedig fel-emelni.

Aztán szelíden folytatta:

— Ehhez a férfimunkához, a világ kormányzásához társ kel-lene, aki legkedvesebb gondolataimat segiténé megvalósítani. — És ekkor felemelte a jobbkezét, úgy, hogy tunikájából kilátszott vastagerű kezeszára és emelt hangon szögezte a szavakat Tiberiusnak: Te vagy erre a legméltóbb Tiberius!

Tiberius egészen kivörösödött, halvány mosoly vibrált az ajkain: a kéj mosolya. Nagyobb dicséretet nem mondhatnak egy férfinak, mint azt, hogy a földkerekség kormányzására ő a legalkalmasabb.

— Talált . . .! — gondolta magában az imperátor és már tudta, látta, hogy Tiberius nemcsak a feleségéért, hanem a hataloméért is reszket. Melyik erősebb? — gondolta magában, — ha nem enged, már tudom, hogy mi lesz az utolsó szavam hozzá. — Aztán halkán, jelentéktelenül, elnyújtva a szavakat, folytatta a támadást és szavai kalapácsütések voltak:

— De a senatus és a nép nem szeret téged. Még a hódolatát sem fogadtad soha. Juliát ellenben szereti. A dynastia érdeke tehát azt kívánja — és ekkor lehajtotta a fejét — hogy tekintélyedet leányommal való házassággal szilárdítsd meg.

Elrepült a nehéz kő, mellen találta Tiberiust. Előbb a dicsőség szele csapta meg, most pedig valami goromba ütés érte a szívét. Belesápadt a kínba, majd újra kipirult, de összeszedetten, keményen, és egyszerűen a legbiztosabb védelem mögé, a szerelem pajzsa mögé bújt:

— Agrippina a második gyermekemet hordozza a szíve alatt. Az az asszony anima candida, fehér asszony, fehér galamb. O Augustus, a boldogságomat akarod elrabolni tőlem!

A császár szívét ércburok vette körül, ha a leánya jövőjéért küzdött:

— Férfjhez adom a feleségedet, a gyermekeid meg úgyis a tiéid maradnak.

— Nagyon szeretem a feleségemet, jobban, mint az életemet — védekezett a szerelmes férfi és a kemény ember togájának öble most már hullámozott keble nagy indulatától.

— A haza kívánja ezt tőled, Tiberius. Ha édes és dicső a hazáért meghalni, édes érte áldozatot hozni is! — szavalta a császár és reszketett a keze a harc hevében. A tűz már hunyorgott, de a különben fázós imperátor már nem fázott.

A megbántott férj megint csak a legmagasztosabb érvet hajtogatta konokul:

— Nagyon, nagyon szeretem a feleségemet, Augustus, nem bírnám el a szemét, ha hűtlen lennék hozzá — és egy izzadságcsepp gördült végig az arcán.

A császár türelmetlen lett, toppantott: éppen ezt nem szeretne hallani. Tiberiusnak pedig hol kitárult, hol összehúzódott a keze, mintha fojtogatni akarna valakit. Mindketten bentváltak a lihegő tusában. Lélegzetük gyorsan járt és kemény válaszokat dobáltak egymásnak:

— Ha Horatius Cocles, Camillus vagy a Scipiok folyton a feleségük ágyára gondoltak volna, nem jön létre soha a világbirodalom! — pattogott gögösen a császár.

— Száz csatában harcoltam én is, mint ők, de őseimtől nem kívánták áldozatul a családi tűzhelyet, mint tőlem! — vágott vissza a császár mostohafia.

— Mert egyszerűbb volt az élet! — dobta oda Augustus.

— Mert egyszerűbbek voltak az erkölcsök! — javította ki gunyosan a császárt Tiberius.

— Az erkölcsi életet csak részben irányítjuk mi, beleszületünk elődeink örökségébe — bölcselkedett a császár.

— Tehát nem felelünk bűneinkért e szerint? — makacskodott a kemény férfi.

Augustus erre már nem is felelt, mert érezte, hogy zsákutcába jut. Tehát Tibériust a büszkeségénél akarta megfogni. Rámutatott, és emelt hangon mondta:

— Nem vagy Claudius, ha a boldogságot a dicsőség elé helyezed. A te sorsod az állam feltétlen szolgálata. Ez az első; a szerelem, a családi tűzhely takarodjék, ha a közügy úgy kívánja!

— Az istenek azért teremtették az embert, hogy boldog legyen — védekezett Tiberius.

— Másokat szolgálni, a saját boldogságunk feláldozásával a legszebb feladat, amelyet ember megoldhat! — támadott tovább a császár.

— Szépen beszélsz, ó imperátor, de emberfelettit követelsz

tőlem. Ilyen hős csak a herosok között akad, Hercules kell ehhez. Olyan hős, aki nincs! — állta a támadást a katona.

Augustus szép szóval akarta meggyőzni mostohafiát, de látta, hogy a vasember így nem törik meg. De azt is észrevette, hogy Tiberius reszket a hatalomért. Elővette tehát utolsó fegyverét:

— Holnap reggel levelet várok tőled, amelyben megírod, mit határoztl. Ha nem küldöd el addig feleségednek a válólevelet, akkor Tiberius falusi magányba vonulhat, nem látja többé légióit, a karja, a szíve, az esze el fog posványodni nyomorult semmittevésben és Tiberius harmincegyéves korától kezdve nem lesz más, mint egy szerelmes halott!

Tiberius némán megfordult és erőszakoltan-keményen lépett ki az imperátor dolgozószobájából. Pedig a lelke támoogyott a fájdalom szédületétől. A palotában már mindenki aludt. Reszketve, belső didergéssel ment keresztül a termeken és levette magát dolgozószobájában a kerevetre.

— Ó, milyen nyomorult az élet! — sóhajtotta.

Aztán izgalmban felkelt és fel-alá járt a fényes mozaikpadlón, amely némán, hidegen tükrözte vissza a szenvedő ember éjféli alakját. Es megkezdődött Tiberiusnak önmagával való szörnyű párbaja. Elgyötört agyában vadul táncoltak a lázas gondolatok:

— Hatalom, boldogság? . . . Ó szörnyű választás! . . . Miért is vágyunk többre, mint hogy asszonyunk és gyermekeink remegő, páras testét meleg ruhába takarjuk, hogy kitárult szájukba kenyeret dugjunk, hogy meleg fészük legyen? Miért teremtették az istenek az emberbe a nagyravágyást? Miért? Azért, hogy boldogtalanná tegyék az embert? Miért éoit a nyomorult gögös ember tornyos palotákat, miért ölti magára Asia selymét, Tyrus bitorát, a tenger nyomorult kis kagylójának gyögyeit? Miért viv az ember véres csatákat? Azért, hogy a trón biborbársonyára ülhessen, hogy a gög esztelen pózában fogadhassa a nyomorult emberi csuszómászók nyöszörgéseit?

De mikor a csuszómászókra gondolt, eszébejutottak ellenségei, a fiatal, léha újítók, akik a költő versein éldelegnek, akik kigunyolnak vallást, régi római erkölcsöt, akik nem nemzenek gyermekeket, kibujnak a katonáskodás alól, akik éjjel fejükrehozott köpenyben, rabszolgáruhában kopogtatnak férjes asszonyok ajtain. Ezek őt maradi, mogorva, vaskalapos embernek tartották és úton útfélen gúnyversekkel csúfolták.

— Milyen jó lenne ezekkel elbánni! — gondolta kéjesen.

Aztán visszaemlékezett mostohaapja szavaira is, aki megcsillagította előtte a hatalom gyémántfényét: hisz a földkerekség ura tekintetével ronthat és teremthet királyságokat, ötven légió sasaít hordoztathatja meg Africa homokján, Asia pusztáin, Germania és Pannonia erdeiben . . . Igen: a császár az a földön, ami Jupiter az égben; Isten.

— Ó égigérő torony, ó hatalom, mégis, mégiscsak nagyon vágylak . . . Ó milyen nyomorult ember vagyok én is — fájt benne a gyenge ember.

Nehez izzadságcseppek gördültek le a homlokán, jól ápolt körmeit véresre marta a tusakodás démoni örületében. Egyszer menetelő légiói vonultak el lelki szemei előtt, máskor felesége hű, szomorú szemeit látta egészen közélről. Nehezen határozott; nemcsak a szörnyű dilemma miatt, hanem azért is, mert tudta, hogy ha egyszer valamit elhatároz, az kitörülhetetlenül köbevéssett akarat. Végre megérlelődött benne sorsa nagy kérdésére a felelet. Az erős katona egészen kimerült. Le kellett ülnie a kerevetére, hogy elgondolhassa, rettenetes gondolatát:

— Elküldöm a válólevelet.

Ugyanakkor a szomszéd szobában felsírt a kisfia. Aztán megcsikordult egy ágy is és hallotta feleségének, a legjobban szeretett lénynek anyás, féltő szavát:

— Mi fáj fiacskám?

A férfi nem bírta tovább a rettenetes éjszakát: levetette magát a hideg mozaikpadlóra és ő, aki gyermekkorától egy könnyet sem ejtett és tekintetének fagyától megdidergett a leg-harcedzettebb veterán is, most fuldokolva, horkanva sírt, mint egy megvesszőzött, tejelesszájú, félénk újonc. Elsírta visszafojthatatlanul mindazt a könnyet, amely gögös lelkében jéggé fagyott, de amelyekkel mégis csak adósak vagyunk az életnek. Elsíratta magában a régi Tibériust, a boldog embert.

SZARKA ERNŐ

A NYIREGYHÁZI iparművészeti és népművészeti kiállítás

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat f. év október hó 21-től 28-ig tartó kiállítását a legfényesebb keretek között Kálly Miklós, Hóman Bálint, Fabinyi Tihámér és Ugron Gábor miniszterek fővédnöksége mellett vitéz dr. József Ferenc kir. herceg öfensége, a Társulat elnöke személyesen nyitotta meg.

A kiállításnak kettős célja volt és mindkét célját el is érte. Az egyik cél az volt, hogy a vármegye és Nyiregyháza előtt feltárja nemzeti iparművészetünk magas színvonalon álló és világviszonylatban is a legelsőök között helyet foglaló objektumait, a másik célja pedig az, hogy felszínre hozza Szabolcsvármegye népművészeti és népipari kulturális dokumentumait, olyan dokumentu-

mokat, amelyeknek létezéséről maguk a szabolcsiak sem tudtak, és csak kevesen hittek benne.

Az a vastag fojtogató köd, amely a reánk nézve oly szerencsétlenül végződött világháború után elülte a lelkeket, hosszú időn át bénított meg minden szépségkultuszt, de végül is, az az erő, amelyet nemzetünk ősi népművészeti érzéke áraszt a zsidobadt tagokba, legyőzte a lethargiát, legyőzte a kishitűséget, nem tekintette tovább szegénységünket és rongyainkat, hanem elemi erővel, erős bizakodással fordult az örök isteni, az örök szép felé, mert így kellett tennie, mert nem tudott másképp cselekedni, a belső sorsdiktálta lelki kényszerülés vezette nemzetünket pillanatnyi megállás után tovább azon az úton, amelyre hívatott: a kultúra útján.

Milliónyi kéz mozdult meg, hogy gyúrjon és faragjon, varrjon és szőjön, valóságos fanatizmussal kereste és rögzítette le a szépet, mellyel besugározta magát, ruháját, lakását és házat, a színek, vonalak és formák zenéje muzsikált a szegény magyar fülébe, mikor sovány kenyerét ette.

Nem tudom, mit értékeljek magasabbra: a szakemberek által vezetett iparművészek iskoláiból kikerült és a mesterségbeli készség birtokában levők ragyogó keramiáit, pompás csipkéit és szőnyegeit, ötvösművészeti remekeit-e, vagy a nép asszonyainak szokszor a naivságig primitív diszitó motívumait, amikkel törülközőit, lepedő végeit, főkötőjét, kötényét és párnáit dekorálta.

Aki egy színes szálakkal átszőtt vásznat vagy egy légiesen könnyű, álomszép csipkét tart a kezei között és benne csak az anyagot és technikai részt látja meg — nem ismeri fel a kézimunka lényegét, jelentőségét — lelkét. Az anyag a technikai rész, csak nélkülözhetetlen közbeiktatott rész az indító lelki motívum és az abszolút esztétikai gyönyörűség között, amelyet a kézimunka szerez. Sok oly himzést, szőttest vagy csipkét láttunk a kiállításon, amelybe a szálakon kívül bele volt szőve a készítőjének egész lelkivilága, szegénysége és bizodalma, könnyei és mosolya, bánata és reménye, hosszú éjszakák vívódásai — csak éppen észre kell venni ezeket a bele szőtt szálakat is — csak akkor tudjuk igazán látni, csak akkor tudunk igazán örülni még a legkisebb iparművészeti tárgyaknak is.

Az ily kiállítások, mint a most lezajlott nyiregyházi kiállítás is, kivált a tanulóifjúság számára eléggé meg nem becsülhető nevelő, és didaktikus hatásúak. Megtanítják a szép ismeretére, a szép és művészi fontosságára, szeretetére és pártolására, utánzásra, alkotásra serkentik és útravalót kapnak ezzel az életre, mely amugy is sok tövist, sok kemény rögöt rejteget magában.

Sok és sokféle szegény ember van a világon, de a legszegényebb talán az, aki végig él egy hosszú életet és nem veszi észre a földön azt az ezernyi ezer szépet, ami körülveszi. Aki elhalad egy virág mellett, aki süket és vak marad a színek, fények és formák pazarsága közepette.

A ma iparművészete már oly magas színvonalon áll, hogy

céltudatos raffinement-nal a környezetet, a milieut is úgy alakítja át, hogy benne hatásosabban érvényesüljön; e tekintetben a nyiregyházi kiállítás fiatal lelkes rendező művészei (Payer, Belányi, Kállay) tökéleteset produkáltak.

A kiállítási termek nehéz, barokkdiszítésű magas falai között a vitrinek kincsei eltörpültek volna, nem érvényesültek volna; néhány rövid nap alatt, csodás gyorsasággal, ügyességgel és ízléssel alakult ki a kiállítás nobilis vonalú, színű és hatású kerete; a hivalkodóan nagy és dőlőfős aranyozású csillárok eltűntek, helyükön művészi polygonális, diszkrét tejfehér fényt sugárzó világító testeket kaptunk, amelyek alatt intímmé varázsolt termekben a látogatók szeme önkénytelenül a vitrinek ragyogóan szép tartalmára irányult. Pálmák és szinpompás virágok falai között vonult a látogató a folyosószerű első helyiségbe, ahol elrejtett fényforrások megvilágításában csillantak fel a szebbnél szebb kiállítási tárgyak; Budapest székesfőváros, híres nagyformájú fényképsorozata, a mai fényképészeti művészet nagytökélyű képviselői; a falakon Lakatos Arthur tanár Európa szerte híres gobelinjei, a polcokon a hódmezővásárhelyi művészek pompás kerámiai, nyiregyházi asztalos remekbe készült fadobozai, pátrópai színes szőttesek hosszú sora, a nyiregyházi leányiskolák párnái, himzései, applikációs munkái; a tiszalöki finomfonású suskó üvegfonatok, kosarak és szatyorok. Közben, közben Pekáry színes népviseleti jelmezrajzai, Szabó Éva budapesti szövő iparművésznő nobilis, nagy kockákból mintázott sűrű kék-fekete és sárga színű fali szőttesei, függönyei stb.

A következő kisebb teremben Szabolcs iparművészetéből kaptunk pompás ízelítőt; a leánygimnázium kézimunkái, színes fadobozai, kerámiai, eredeti tervezések, pompás színes meseillusztrációk, párnák, terítők dús változatai. Mind azt mutatják, hogy magas művészi kultúrájú, jó ízlésű, tudatos vezető (Molnár Rózi) kezébe van letéve az intézet iparművészeti kultúrája. A falakon egymás alatt sorakoznak szőnyegszerűen a női pariskola remek textiljei. Keresztöltéses párnák, pasztellszínekben pompázó, grenadin anyagon gyönyörűen érvényesülő rózsás motívumok, kun himzések stb., amik Trajtler Anna igazgatónő szakavatottságát dicsérik. Egy másik üvegszekrényben az angol kisasszonyok meglepő szép és újszerű ezütszipke munkái; számos más bámulatosan szép himzés térszűke miatt nem kerülhetett kiállításra.

A polgári leányiskola magyar motívumú párnái, terítői, amik Zerinváry Nelli tanárnő vezetése alatt készültek, dr. Baloghné lehellet finom himzései, Kudits Pálné remek, himzett párnái, 120 éves himzett patyolatái, amik az előkelő ízlésű gyűjtő becsületére válnak, mind a szemlélő gyönyörűsége.

Falbasülyesztett, discret világítású vitrinben voltak láthatók Ruzsonyi Pálné varrott csipkéi; ezek valóságos apotheosisai az ízlésnek, türelemnek, szakavatottságnak és művészi értékük vetekszik bármily brüsszeli csipkéével.

Ott láttuk Oltványi Olga gyűjtéséből a 200 éves tompa sma-

ragd zöld és aranyvonalas színtiszta magyar motívumu himzéseket, az Imre család ősrégi himzéseit, de láttuk a remek suskóbutorokat és ízléses fonott kosarakat is, amik már sok családnak adnak foglalkozást és kereseti lehetőséget.

Egy másik vitrinben értékes családi ereklyék; br. Splényi Victornak a Barcsay fejedelmi családból származó remekművű aranytála, ősrégi himzések, filigránmunka, díszes rézveretű faládika stb.

Egy ötletesen megalkotott magyar parasztszobában láttuk Szabolcs legrégebb iparművészeti emlékét, egy 1794-ből származó intarsziás ebédlő asztalt. Ott voltak az egri főkapitány által összegyűjtött népviseleti ruhadarabok, fokosok, kampós botok, himzett szűrők, virágos pántlikák, kötények, viganók, kendők stb.

A mennyasszonyi ládák, tulipános ládák, Horthy Istvánné saját tervezésű és festésű pompás fehér tulipános ládája, mind külön-külön szépség, öröm és iparművészeti dokumentum. A nyirgyulaji gör. kath. iskola himzése, a Berky fivérek plakettjei és kerámiái, Nagy Elek faintarsziái, Vidovich, Pethő, Molnár Rózsi kerámiái, Horthy Rózsa sokatigérő humorosan groteszk kisplastikái, Hartstein figurális majolikái mind ott ragyognak, hívogatnak és gyönyörködtetnek.

Meg kell említenünk dr. Virágh Ferenc nagy archeológiai értékű, a kisvárdai várromok alól kiasott XVI. és XVII. századból eredő csempéit, — amik egyikén-másikán tiszta assyr motívumok vannak; a kisvárdai csizmadiacéh hirdetőtábláját és céhládáját.

A kiállítás nagytermében virágdíszes fülkében a Patrona Hungariae szobra áll; a falak mentén Nyiregyháza város ősi céhládái, oszlopokon Reményi, Lux Elek és Kisfaludy Strobl kecses szobrai. Vázák és gobelinszőnyegek veszik körül a gazdag tartalmú vitrineket, amelyekben Herendi porcellán, Gorka Géza modern kerámiái, a textil és ötvösművészet, fafestés és bőrdíszítő munkák, ékszerek, csipkék sorakoznak egymás mellé, hogy igazolják a mi nemzeti iparművészetünk, a magyar iparművészet világhírnevét és magas színvonalát.

Gyönyörködtünk a Dunántúl, Erdély és a felvidék bámulatos népművészetében és ezernyi gazdag impresszió után azzal a boldog tudattal hagyhattuk el a nyiregyházi kiállítást, hogy Szabolcs méltán sorakozik országunk többi, talán kedvezőbb történelmi multtán bíró megyéi mellé és mai iparművészeti kultúránk a legszebb reményekre jogosít, csak dolgoznunk, rendületlen kitartással és bizakodással dolgoznunk kell tovább.

Itt van előttünk Ausztria, Anglia, Németország és Svédország példája; aki foglalkozik az iparművészet történetével világszerte, tudja, hogy ki volt Ruskin Morris, Hazelius, Brinkman, — de tudja, kell tudnia és főképp éreznie azt, hogy az újjáépítendő

Nagymagyarország számára semmiféle munka sem sok, semmi sem fölösleges és a magyar iparművészetet minden igaz magyar embernek pártolni és töretelhetőleg előbbrevinni — szent kötelessége.

DR. SPÁNYI GÉZA.

DR. JÓSA ANDRÁS

Szabolcs vármegyének kevés olyan nevezetes ünnepi alkalma van, amelyben igazi értékei valamelyikének teljes szívvel hódolhat, mint épen dr. Jósa András születésének százéves fordulója. A Szabolcsvármegyei Orvosszövetség és a Bessenyei Kör ezt a fordulót kellőképp átérezve, megünneplik a nagynevű dr. Jósa Andrásnak emlékét, leleplezik szobrát és siremlékét megkoszorúzzák.

Nem könnyű feladat azonban erről a nemes életéről és munkás egyéniségről egy rövid megemlékezésben felfedni mindazokat az értékeket és halhatatlan tulajdonokat, amelyek oly egyéniséggé alakították ezt az embert, hogy immár 30—40 év kódében és élő valóságként áll előttünk az *igazi ember* minden jellemvonása.

Igazi emberé, mert valóban igazi ember volt Jósa András dr. E sorok írója nincs abban a szerencsés helyzetben, hogy még csak gyermekkori emlékeiből is kirajzolhatná magának az élő Jósa András arcképét, de talán épen ezért, mivel egy másik generáció szülötte, egy másik életkörülmények közt felnövekedett társadalom egyik tagja, s mivel személyes benyomások nem irányíthatják, — ha nem is teljesen tisztán, úgy érzi, hogy az igazi emberét meglátta Jósa András dr.-ban tevékenysége és alkotásai ma is meglévő formáiban, és ezeket a személyes benyomásokat kiegészíthette a nagy Jósa András finomtollú leányának, Jósa Jolánnak apjáról negyedszáz oldalon írt életrajzával. Megkísérlem ezért röviden, néhány sorban ezeket a benyomásokat papírra rögzítve, megrajzolni azt a képet, amit Jósa András dr.-ról kaptam.

Van Herdernek egy közismert meséje a Három barátról amelynek végső értelme az, hogy az embert az életében kísérő három jóbarát közül épen az a legértékesebb és legtöbbit szenvedő, amelyre legkevesebb gondot szokta fordítani s a legkevesebbet törődik vele: a jócselekedetei, mert a pénz a leghamarabb, ismerősei, rokonai és jóbarátai pedig csak az életében kedvelik és szeretik, elkísérik még a sírig, de azután mit sem törődnek vele. Am a jócselekedetek mindezen felülállóak és épen ezért a legtöbbit beszélhetnek róla, s a legjobban hirdetik igazi értékét.

Az életnek ez a nagy igazsága dr. Jósa András életére is a legjellemzőbb. A tizenhat év óta örök fényességben élő tudós és nemesszívű ember életének minden lépése a jószág érdekében történt. Azok a cselekedetek, amelyek az orvos Jósa dr. életét irányították, az a mély érzés, amely minden betegével szemben nemességgel töltötte el, az az igazi, szeretettől áthatott gyógyítás, aminek oly sok eredménye szívetől áthatottan benneél a megye mai orvostársadalmában, — igazolja, hogy a jócselekedetek ezen a téren a legjobban gyümölcsöztették áldásos hatásukat. Azt az aktív munkát

végezték, amely minden prófétai munkássággal egyenértékű, mert a legszebb és legnemesebb emberi tulajdonoktól ered, szinte isteni eredetével a legmagasabb krisztusi életbe vezet.

A Vármegeyháza disze az a muzeális anyag, amelyet Jósa András dr. gyűjtött össze és amellyel egy egész élet minden tudós törekvését hatványozott mértékben tünteti fel. A honfoglaláskori ásatásai, kutatásai és a honfoglalás emlékeinek felderítése terén nemcsak magyar vonatkozásban jelentős, de közismertek ma már minden kultúrállamban, hacsak a szakemberek közt is. Jósa András dr. neve fogalom a régészetben és ez mindennél többet mond élete értékelésében. Ha a krisztusi cselekedetek egyik emberi végrehajtását az orvos Jósa András szíve és tudása vitte eredményre, — im, itt Isten világának egyik kivetítődésében olyan nemzeti és általános emberi, közérdekű eredményeket ért el, amelyek a kultúra és emberi fejlődés szempontjából renkívüli jelentőségűek. A műveltség és emberi fejlődés továbbvitele ép oly jócselekedet, mint a beteg ember testének gyógyítása, mert a lélek betegségeit és a lélek vívódásait csak a kultúra fejlődése gyógyíthatja meg egészen.

Mondják és olvasom is, hogy dr. Jósa András élete minden ágában és részében a jóság volt az irányító, s minden emberit csak eszköznek tartott ennek a krisztusi igének igaz megvalósításában, — úgy érzem, hogy az orvos és a tudós Jósa András, amikor az igazi hivatáshoz felemelkedett, époly „athleta Christi” volt, mint a családi életben és a hétköznapiok csendjében.

Ravasz László dr. egyik beszédében hallottam, hogy az emberi életnek nem a tudás, nem az emberi hatalom, nem az akarat, hanem egyedül a szeretet lehet igazi értékmérője. Jósa András élete is ezt igazolja: tudós, lelkiekben hatalmas, akaratában legerősebb embert is Krisztus legnagyobb igéje tette a legnemesebbé: a szeretet mindent legyőző erejével, a jóság igazi átértésével és cselekedettben való kiteljesítésével lett azzá, ami az élet legszebb ajándéka: igazi emberré

DR. BELOHORSZKY FERENC.

H O L M I

GRATZ GUSZTAV:

A dualizmus kora (Magyarország története 1867 — 1918.) Budapest, 1934. 2 kötet

A Magyar Szemle Társaság kiadásában ez év tavaszán jelent meg az a két vastkos, majd ezer oldalra terjedő kötet, amelyben az illusztris szerző az utolsó ötven esztendő politikai történetét írta meg. A rendkívül érdekes könyv a kiegyezéstől a világháború befejezéséig, a monarchia felbomlásáig azokat a politikai érdekességű eseményeket domborítja ki különösen, amelyek a nemzetiségek törekvéseit szemléltetik. Kiténik ebből a munkából, micsoda erőfeszítéseket kellett

a kívülről már áskálódó, a monarchia életére törő ellenségek leszerelése mellett a belső villongások, örökös pártharcok és erőszakoskodások ellen az uralkodó hatalomnak tennie, hogy ideig-óráig elkerülje a közvetlen háborúskodást s ezzel egy európai — sajnos később mégis bekövetkező — vérontást idézzon elő. A monarchia szerencsétlen nemzeti tagolódása, az a körülmény, hogy az uralkodóház nem értette meg jóformán egy esetben sem s különösen nem látta át, hogy a nemzetiségi kérdést csak egyöntetű politikával, egységes erővel lehet elintézni, már csirájában is a monarchia pusztulását vonta maga után. Magyarországnak ebben

a helyzetben ismét mártírsors jutott, mert nem a saját becsületéért, hanem becsületből kellett a végső esetben fegyverhez nyulnia. Megismerhetjük azonban itt is azt a ma már történelmi igazságot, hogy a háború előidézésében nemcsak a magyarságnak, hanem az egész monarchiának is csak önvédelmi szerep jutott, s a közvetlen előidézők éppen azon a részen keresendők, ahol már évtizedek óta egy vágy alakult ki a vezető politikusok lelkében: a monarchia felosztása, megsemmisítése. A történelem igazsága ebben a legfőbb szerepet játszó Oroszországot éppúgy elpusztította, mint a monarchiát, de ébrentartotta és szándékaiban csak megerősítette azt a Németországot, amely 15 esztendei áldemokrácia kormányzása után, ma nemzeti törekvéseinek és vágyainak új ébredésében, tetterejében hatalmasabb, mint valaha. A német erősödés lehet a jövő magyar politikájának egyetlen támasza és revíziós törekvéseinek igaz biztosítéka is: ez Gratz politikai tanulmánya jövőbe néző szemének legigazibb és leghatározottabb megfigyelése. Lehet, hogy ez ma még nem opportunus, de hogy a legtermészetesebb, ahhoz kétség nem férhet a történelmi erők ismeretében.

A könyv méltán sorakozik azon politikai történelmi tanulmányok közé, amelyek a Szemle Társaságának mindig biztosítják azt az egészen rendkívüli könyvsikeret is, ami Gratz könyvének csak növekedhetik.

DR. BELOHORSZKY FERENC

KÉT IRODALOMTÖRTÉNET

A nyár elején két új irodalomtörténet került az olvasó elé: Babits Mihály *Európai irodalomtörténete* és Szerb Antal *Magyar irodalomtörténete*. Érdemes ennél a két munkánál hosszabb elmélkedésre megállni, nemcsak új szempontjaikért, hanem főként azért, mert a két író a közös eszmeiség mellett a szubjektív megállapítások, értékelések azonos fel fogása köti össze, bár nem nehéz megfigyelni azokat a szempontokat sem, amelyek egymástól merően elválasztják őket.

A kiváló költő és essayista, Babits Mihály, aki nem egy finom, lelki elemzésű tanulmányával már több ízben magára vont a figyelmet, újabban igen sokat foglalkozott azzal a gondolattal, hogy egész sajátos formában és módon irodalomtörténetet ír, olyant, amelyet eddig sokan vártak, de sohase kaptak meg. A filológiai iskola világirodalomtörténeti után Babits Mihály európai irodalomtörténete

egész felfrissítően hat. Felüli szellemével, lelki meglátásaival, szempontjainak sokszor az illuziókig emelkedő finom psychoanalíziseivel s különösen azzal a szintézissel, amely az irodalmat nem művek összességének, hanem folyamatnak tekinti, egységes hatalmas vérkeringésnek. Ennek a vérkeringésnek legfőbb pontjai a világirodalom nagyjai, akik az irodalomban egész külön fejezetet alkotnak, s a világirodalomnak csak ezekhez a nagyokhoz van köze — Babits szerint. Ez a világirodalom pedig minden olvasójában benne él s Babits megírja európai irodalomtörténetét úgy, ahogy ő benne él. Fő kérdése az: „mi hatott, mi maradt meg bennem?”

Ez az elindulás meghatározza természetesen egész munkája menetét, s csak azt fogja kiválogatni, s azon fog elmélkedni ezután is, ami rá különösebb hatást tett. S emellett úgy fog elmélkedni s úgy fogja ezeket a maga szintézisébe bevonni, amennyire lelkében élnek s benne fontosak voltak. De ez a szubjektív, teljesen önkényes módszer lehet szellemdús, termékenyítő és ébresztő eszméket is kölcsönözhet, de távol áll mindennemű tárgyilagosságtól, objektív szemlélettől s a mű inkább kellemes olvasmány lesz, egy sokat olvasott, tapasztalt, komoly ember érdekes feljegyzéstömege, semmint az, amit talán olvasói várnának ettől a munkától. Aki egységes képet akar nyerni a világirodalomról — Babits könyvéből még a 19. századig sem fog kapni, mert itt mesterkéltek az egyes korok áthidalásai és kultúrhatásuk megállapításai. Aki azonban szellemes olvasmányt keres, meg is kapja, akár a klasszikus ókori irodalomról, akár a kereszténykori vagy újkori irodalomról lesz szó.

Babits Mihály könyvében a 19. századig tarolja le szellemességével az irodalom mesgyéit s nagyszerű gondolatokkal ruhazza fel a görög irodalmat, élesen bevilágítja a római irodalom kislelkűségébe, pompásan írja le a középkori keresztény irodalmat (amit a Bibliáról és a lírai költészetéről itt ír — műve legpompásabb része!) elsősorú lelki elemzéssel veszi bonckése alá Dante, Petrarca, majd Shakespeare és a XVIII. század irodalmát. A XIX. századnál már megtorpan, maga is belátja, hogy itt nem „intézheti el” a világirodalmat előbbi szempontjai szerint. Úgy vesszük észre, hogy a szubjektív szempont a „szimfonikus zenekar” megszületésénél csödt mond s egy szellemes vágással kettémetszi a fonalat, hogy egy új könyvben

újra gombolyítsa, valószínűleg új szubjektív szempont szerint.

Ez a legfőbb oka, hogy Babits Mihály művének komolyságában nem, csak szellemességében találunk élveznivalót és mindig az az érzésünk, hogy az író az irodalom tárgyalásánál nem tud és nem is akar önmagából kiemelkedni, mindig csak a maga felkészülésének visszfényét vetíti elének. Hiába keressük ebben a munkában a felemelkedést, a magasabb szemszöveget, amely ezt az irodalomtörténetet talán a legérdekesebb olvasmánnyá avatná, majd mindenütt csalódás jessz osztályrészünk, mert — egynéhány fejezet kivételével — hiányzik ebből az a szempont, ami a szellemesség felett a mély intuíciónak, és belátásnak igazi fénye lehetne.

Némileg kárpótol Babits ezért azokban a fejezetekben, ahol látszik, hogy önmagán felül tud emelkedni. Ilyen a keresztény középkor lírai költészetéről és a Bibliáról írt pár fejezete, Szent Ágoston jellemzése és Dante megvilágítása. S ez nem is csoda! Ezek azok a fejezetek, amelyeket Babits a legjobban ismer, ahol a személyes impressziókon felül meglátta mindazt, ami igazán nagyvonalú, értékes, feledhetetlen és mélyen az örök emberi lélekben gyökerező. Akik ismerik *Amor Sanctusát* és Dante fordítását — természetesen találják, hogy ez Babits irodalomtörténetében értékben is vezérszerepet játszik. Babits nagyvonalú meglátásaiban éppen a Dante rész egész külön értékelésre tarthat számot.

Egy nagyon, kirívópéldáról azonban meg kell emlékezni, mert az már az irodalomtörténet-írásnak történetében teljesen egyedülálló és szokatlan jelenség. Babits a Luziádákkal kapcsolatban azt írja, hogy a Luziádákat nem ismeri, mert portugálul nem tud, a magyar fordítás pedig rossz. Ezért nem is veszi fel a részletes tárgyalásba. Ehhez kommentár sem kell, hacsak nem azért, hogy Babits Mihály eljárása felett pálcát törjünk. Ez a komolytalanság szerencsére elvész munkája további fonalán, de súlyos sebet üt az olvasóban.

Am mindezen felülemelkedve, határozott értékei közül a legjelentősebbet ki kell emelni, amivel bizonyára még termékenyítő hatása lesz a hasonnemű munkákban. Említettük, hogy az egész munka tele van olyan eszmeperjesztő és gondolatokat ébresztő megállapításokkal, amelyek már a finom, éleslátású irodalomtörténetíró sajátjai. Akár lelki megérzések ezek, akár tudományosan is alátámasztható igazságok, mindenképp olyan

éleslátásra és finomságra vallanak, amelyet elegendő irodalomtörténetírásunkban erősen nélkülöztünk, s csak a francia irodalomtörténetírásban (találtunk meg, vagy Ermattingernél tapasztalhatunk. Nemcsak a görög irodalomtörténetnél, hanem főképp a latin és a XVI.—XVIII. századok vizsgálatánál s leginkább az említett középkori fejezeteknél élvezhettük ennek a nagyon művelt, nagy tudású, mélylelkű embernek meglátásait, éles bepillantásait. Sajnos, ezek jórésze is az író tollában maradt s nagyrészt csak odavetőleg említi meg, anélkül, hogy erre különösebb súlyt helyezne, még inkább azért, hogy ezek alkossák láncvonalát egész történetén végig. A munka legértékesebb része éppen az író kezén sikkad el, anélkül bizonyára, hogy erről ő maga tehetne: hisz vagy természetesnek találta ezt az olvasóval szemben, vagy pedig önkéntelenül toltult mindez tollára s így észre sem vehette azok fontosságát. A meglátások és megérzések még jobban bizonyítják, hogy Babits Mihály hivatott volna egy igazi európai irodalomtörténet megírására, de változtatnia kell azon a felfogáson, amely a szubjektív érzéseket olyannyira előtérbe tolja, hogy az objektív felemelkedéshez sem ereje, sem lehetősége már nincsen. Az objektív felemelkedéshez pedig igazi tudós elmélyülésre van szükség, amely nem ismer szubjektív megalkuvásokat, kitéréseket s erre az elmélyülésre könyvének néhány fejezetében Babits Mihály nagyszerű példát mutatott.

Amiben Babitsnál csalódtunk, megvalósította teljes egészében a magyar irodalomtörténetírás új nemzedékének egyik legtehetségesebb tagja: Szerb Antal, aki kétkötetes pompás *Magyar irodalomtörténetében* már olyan szintézist adott, ami ha nem is egyedülálló és lezárt egésznek tekinthető, de jelentős fejlődésre mutat elegendő aránylag elég szegényes irodalomtörténetírásunk terén.

Amióta Horváth János a Minerva 1922. évfolyamában a magyar irodalomtörténetírásban is felvetette az önelvűség eszméjét, azóta egész iskola alakult ki az új idealisztikus rendszer körül. Ez az idealizmus vezérfonalává nem a művek összességének vizsgálatát tette, hanem az elvi álláspontból kiindulva a tartalmi és tárgyi rész helyett az eszmei vonalat kereste meg, ami az egyes műveket összekapcsolja és egy hatalmas szintézisben foglalja össze. Ezek az eszmei vonalak lettek a vezérszempontok, amelyek mögött elhalványodott a szövegkritika és forrástanulmányok egész sorozata. Sőt az

első időben sajnálatosan kellett tapasztalni, hogy az ifjú nemzedék mohón belekapva — már a kezdet-kezdetén — félreértette az új szisztéma egész irányát és félredobta azt a nélkülözhetetlen, mindig fontos fegyvert, ami az irodalmat a valósághoz fűzte. Mi lett ennek a következménye? Duvadak módjára nőttek az újdonsült elméletek, amelyek mögött reális alapozottság nélküli, olcsó hatásokra törekvő, többé-kevésbé sületlenségek lappangtak, — s ezek természetesen amily gyorsan támadtak, oly hamar el is tűntek. De végül is a kiforrás bekövetkezett s tíz éves harc után a Minerva győzelmesen állja meg helyét s megadára kényszeríti a régi iskolák híveit, a Beöthy-iskolának az esztétikára alapító, az irodalmat nem irodalmi, hanem legtöbb esetben politikai szempontból tekintő rendszerét. S ebben a rendszerben a győzelmet éppen az jelentette, hogy felülemelkedtek azon a téves nézetten, amely az elvi beállítottságra építette fel a magyar irodalom rendszerét. Éppen ellentétesen: a magyar irodalom önelvű jelentőségéből kiindulva a tényekre kell építeni az új önelvű magyar irodalmat. Sok példát lehetne felhozni éppen az utóbbi tíz év történetéből erre a kettős jelenségre. Érdekes ebből a szempontból Farkas Gyula két irodalmi tanulmányának megvilágítása. A *magyar romantika* (1930.) c. művében még élesen érezhető, hogy Farkasnál az elmélet a mérés s ennek alapján világít bele irodalmunk jellegzetes korába s éppen ez okozza azt is, hogy a sok igazság homályos marad művében. Már a *Fiatál Magyarország Kora* (1932.) mutatja, hogy éppen az elmentés út a helyes: A magyar irodalom tényeiből kiindulva megállapítani az egyes korok jellegzetes sajátosságait. De Farkasnál más téren észlelhető a hiba. Míg lépten-nyomon hangoztatja, hogy a magyar irodalom önelvű fejlődése az irányadó, minden művében idegenből átplántált eszmék, gondolatok rabjává teszi irodalomtörténetírásunkat.

Szerb Antal azok közé az írók közé tartozik, akik az új rendszer minden betegségén keresztülmentek, de a betegségekben olyan erőket nyertek, amelyek képessé teszik a helyes út megtalálására is. A Minerva hasábjain tűnik fel *Kölcseryről* és *Az udvari emberről* írt tanulmányai. Ezek mindegyikében már elárulja a mély bepillantókészségét, de látszik az is, hogy elvi megállapodottsága nincsen és a legtöbb kérdést inkább megérzéssel, semmint tudományos objektivitással oldja meg. Mi ebből vajjon számára a kivezető út? Egyik legtöbbet

vitatott tanulmánya: *A magyar preromantikáról* (1929.) szóló már Szerb Antal is a helyes útra tereli. A megérzéseket reálisan alá tudja támasztani, megindokolni képes s szubjektív szemlélődése így határozott alapot nyer, amelyben egyedül az önelvűség vall még kudarcot. Már a *Vörösmarty tanulmányokban* (1932.) pompás megalapozottsággal, az objektív és szubjektív szempontok helyes szemeltartásával egész rendkívüli érdeklődést ébreszt s nem tulzást azt mondani, hogy Gyulai Pál Vörösmartyja óta olyan helyesen meg nem látták s nem érzékeltették a nagy lírikust, mint Szerb, aki emellett egész új megvilágításba is tudta helyezni Vörösmartyt.

Nem méltatlanul érte tehát Szerbet az a kitüntetés, hogy az Erdélyi Szépművés Céh kiadásában megjelenő és pályadíját elnyerő magyar irodalomtörténetet elkészítse. Munkája elé mindenki óriási érdeklődéssel tekintett, aki csak a magyar irodalomtörténet fejlődését figyelemmel kíséri. Szerb Antal egyénisége, tudományos felvérteztsége is méltó volt erre a feladatára.

Egyénisége nem tartozik azok közé, akik a mult hagyományait nem tartanák szem előtt, de viszont távol áll attól is, hogy hozzá ne nyúljon azokhoz a szinte megkövesedett nézetekhez, amelyek eledig a megközelíthetlenség látszatát vicselték magukon és szentségtörésnek látszott azokhoz közeledni is. Nincsenek tehát előítéletek előtte, amelyek véleménye, rendszere kialakításában korlátoznak, ellenkezően, legszubjektivebb vonásait sem rejti véka alá. Így kibontakozik előtűnk az az ironikus egyéniség, akire Schöpplin Aladár éppen az augusztusi Nyugatban élesen mutatott rá s ami leghatározottabb komolysága mellett is az egyetlen árnyék, ami munkájára vetítődik. Árnyék, mert az a magaslat, amelyről irodalmunkat nézi, nem tűrheti meg az iróniát, mert közel hozza művének stílusát az újságíróéhoz, amitől pedig óvakodnia kellene, nehogy itélőszéke és szemléletének világos, magaslatos gondolatai a boulevardban hulljanak szét.

Tudományos felvérteztsége a szakértő előtt rögtön szembetűnik, legfeljebb azt lehetne kifogásolni, hogy ítéleteiben egyedül a Nyugat szempontjai vezérlik a tulontul kiélezi ezt a véleményét. Fialat sikerei e tekintetben határozottan elbizakodottá teszik. De meg van minden jó tulajdonsága ahhoz, hogy szemlélete kitisztulva — rövidesen egy Horváth Jánosféle magaslatra emelkedjék, ahol már el-törpülnek azok az iróniából eredő, ár-

nyékot hozó sugarak a tiszta látásban.

Szerb Antal munkájának legnagyobb értéke az a szintézis, amelynek részleteit előszavában bőven kifejti. Módszerében a személy fölötti szövevények érdeklik elsősorban. A gondolat, a forma ebben a szövevényben az elsődleges. Irodalom — irodalmi élet nélkül nincsen s a kettő egymástól el nem választható. Az irodalom nem lehet művek összessége, hanem viszony író és olvasó között. Ebből következik az is, hogy az irodalom működést fejt ki a társadalomban. A társadalom szerepe az irodalomban sokkal nagyobb, semmint azt eddig gondolták. Így az irodalomszociológiai igen nagy teret kap a kutatásban. De nemcsak szellemi munka, társadalmi funkció az irodalmi alkotás, hanem lelki aktus is. Míg a két előbbiben a kutatónak könnyű feladata van, az utóbbiban magára van hagyva, nem támaszkodhatik olyan segédtudományra, mint akár a gondolat-történetnél vagy szociológiánál.

Szempontjai is teljesen az új iskolából valók s ezzel Szerb sikeresen be is tetőzi művét. Megfordítja a régi szempontot s éppen azt keresi meg, ki a leginkább európai irodalomtörténetünkben s meglátja, hogy a leginkább magyarságnak az európaiság egyik feltétlen követelménye.

Felosztásában szociológiát választ, s végre sikerül is egy olyan felosztást is találni, ami az irodalom öncélúságához a legközelebb áll. Az irodalmunkat négy korszakra osztja, aszerint, melyik társadalmi osztály volt benne a hangadó: Az első az egyházi irodalom kora (kezdettől a XVIII. század közepéig), a második a főúri irodalom kora (Balassától a felújulásig), a harmadik a nemesi irodalom kora. Ezt a kort három átmenetre osztja fel: Tisztán nemesi irodalom (Petőfiig), nemesi szépirodalom (Petőfi és Arany kora), végül nemesi-polgári (gentry) irodalom (Arany-Ady közt). A negyedik kor a polgári irodalom kora (Adytól napjainkig). Ebben a felosztásban nemcsak az öncélúság és az egyedül magyar szempont jut érvényre, hanem főként az a régi igazság, hogy a szellemi korok sohasem változnak úgy, mint azt a természettudományi változásoknál tapasztalhatjuk. Az egyik átnyulik a másikba, s termékenyítő lehet akkor is, ha már egy új korhangulat is tartja benne némileg a lelket, ösztönzi iróját alkotásra.

Most vizsgáljuk meg, vajon részleteiben mit nyújt Szerb Antal, s mennyiben jelent neve fejlődést a magyar irodalomtörténetírásban?

Egységes szintézisét teljesen meg tudja valósítani részletekben is. Az első fejezetnél nagy előnye és segítése, hogy olyan kiváló irodalomtörténetíró, mint Horváth János már teljesen előkészítette számára a talajt, s Szerbnek nem kellett mást tennie, mint felosztásába beilleszteni mindazt, amit Horváth *A magyar irodalmi műveltség kezdetei* (1931.) c. művében már részletesen kifejtett. A főúri irodalom korában érvényesíteni tudja azokat az eszmei elgondolásokat, amelyeket éppen maga fejtett ki *Az udvari ember* (1926.) c. művében. Az a kép, amit Zrinyiről és Gyöngyösről fest, nemcsak Szerb, de sok irodalomtörténetíróknak, akik Zrinyi és Gyöngyösi megértésével kérkednek, sem válnék szégyenére. Általában el kell ismerni, hogy nem méri túl e két korban irodalmunk értékét, s nem vezet a sovínizmus, ami sokkal több kárt okozott eddig is irodalomtörténetünknek, mint hasznot hozott volna.

A nemesi irodalom korát Szerb Antal rendkívül éleslátással, kitűnő megfigyeléssel veszi bonckése alá. Az írók lelki fejlődésének megrajzolása ezekben a fejezetekben a legérdekesebb. Sajnos azonban — s ez valójában nem csodálható — előmunkálatok híján sok költő (Kazinczy, Bessenyei, Csokonai stb.) lelki fejlődését nem látjuk tisztán, s így a szintézisben mintha némi törést látnánk, amit csak a következő fejezetek érdekessége és tökéletessége tud elcsiszolni. Tulértékelést is találunk ezekben a fejezetekben: Szerény nézetünk szerint ugyanis Vörösmarty Mihály portréja csak a szubjektív érzésben növelkedhetett meg Arany és Petőfi mellett oly hatalmassá, hogy szinte bántóan elhalványítani látszik e két klasszikusunkat.

De Szerb Antal is a modern irodalom igazi ismerője. Ez meglátszik egész irodalomtörténetén. Az új iskolának azt a felfogását, hogy csak a jelenből értékelhetjük igazán a múltat, Szerb teljesen magáévá teszi. Itt bontakozik ki legjobban az az előbb már említett szempontja is, ami a Nyugat íróival hozza egész közeli vonatkozásba. Ez magyarázza meg azt is, hogy Ady Endréről majd annyit ír, mint Petőfi-Aranyról együttvéve. Távol áll tőlünk, hogy ezért némileg is kárhóztassuk Szerb módszerét, de az aránytalanság mégis élénken szembetűnő. Ugyanitt tűnik ki az is, hogy a polgári irodalom konzervatív íróival szemben mennyire elfogult s Herczeg, Gárdonyi értékelésében szűkszává, rideg és nem kellőképp megértő.

Művét a háború és forradalom, majd a

legújabb irodalomról adott metszeteivel zárja le, méltán az előbbiekhöz.

A Nyírséget különösen érdeklő írók közül hadd említsük meg — mementóként — azt, amit Krudy Gyuláról, Nyíregyháza szülöttéről ír Szerb Antal. Végre valaki, aki felismeri Krudy nagy értékét. Szerbet nem lehet megvádolni azzal, hogy Krudyt lokálpatriotizmusból vagy a Nyugathoz tartozás miatt értékelte olyan nagyra és merészen jelentősre. Krudyt kritikánk nagy adósságának tartja. Sohasem vették komolyan, mert klikkekhez nem tartozott s önreklámozáshoz sem volt érzéke. Krudy a multba nyúl, de mult nála nem reális idő, hanem csak a lélek történetében és az irodalomban él tovább, emlékek és ábrándok kora. De Krudynak nem is témáiban, hanem stílusában van jelentős újszerűsége, Krudy legnagyobb problémája is az idő, ami a legmodernebb irodalomban már a lélek magánügye (Girandoux, Virginia Woolf) „Meggzúnteti az elbeszélés egysíkúságát, egyszerre nem egy mese, hanem megszámlálhatatlan halad egymás mellett, egymásba fonódottan. Minden út mindenfelé vezet, a felszabadított asszociációk játékos csodalovai elragadnak minden multba és minden jövőbe” — írja Szerb Antal nagyszerű élelátással, Persze ez a művészet nem lehet a nagy olvasótömeg élvezete, mert ez a stílus az olvasót az íróval való együtt fantáziálásra indítja. „Hatása az elite szűk körére van korlátozva, arisztokratikus művészet ez” — állapítja meg Krudyról, s nekünk, nyírieknek nem lehet méltóbb elégtétel, hogy Krudynkat elköltözése után egy évvel már olyan elismerésben részesítik, ami csak a nagyok osztályrésze lehet. S az a körülmény, hogy az ifjú nemzedék egyik tehetséges s határozott értéke írja ezt, méginkább értékessé teszi ezt a nyilatkozatot, mert bizonyára nemsokára megérjük, hogy Krudyt kellő, alapos ismertetés után a közvélemény is úgy fogja értékelni, ahogy azt ez a nemes író megérdemli. Szerb Antal könyvének eme néhány sora pedig mementó lehet, mennyire nem akarja még ma sem kellőképp értékelni íróit, igazi tehetségeit az a közvélemény, amely a klikkhez tartozást az irodalmi értekelésben is érvényesíteni igyekszik. Hisszük, hogy szegény Krudy Gyulát még jókor és idő előtt fogja magának megmenteni a nyíri föld.

S ha most új irodalomtörténetünkön végiglapozva — még egyszer fontolóra vesszük, mit jelent Szerb könyve irodalomtörténetünknek, büszkén mondhatjuk,

hogy végre van egy olyan teljes irodalomtörténetünk, amely az új szempontok szerint felépített, modern, teljes egész, végre van egy olyan könyv, amit bátran adunk a nagyközönség elé, mert abból nemcsak okulni tud, hanem abban gyönyörködni is, s élvezetesen fogja mindenki végigolvasni, aki szereti a magyar irodalomtörténetet. Horváth János kézsülő, a közeljövőben második kötetét hozó irodalomtörténete bizonyára — az előjelek alapján — a szakember számára élesebb világitású, összefüggőbb, teljesebb egész lesz, de meg van minden kellék ahhoz Szerb Antalban is, hogy idővel, kellő tanulmányok alapján, Horváth nyomába lépve, olyan széles látókörű irodalomtörténetet adjon, ami irodalomtörténetírásunknak régi nagy adóssága.

DR. BELOHORSZKY FERENC

DR. NÁDAY PÁL

liceális előadása a Bessenyei körben

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat nyíregyházi kiállításának megindításaként dr. Náday Pál tartott előadást a Bessenyei Körben nemzetünk iparművészetéről. A Szent István napi körmenet mozgalmas tarkaságából kiindulva megállapítja, hogy a magyar iparművészeti törekvések három pillére a főúri rend, a nép és az egyház. Vetített képekben bemutatja először a középkor és a renaissance fennmaradt iparművészeti termékeit (szent korona, koronázási palást, prágai Szent György szobor, Mátyás kálváriája, löcsei szárnyas oltár stb.), melyeken még az idegen, főképp bizánci, olasz és délnémet hatás szembeszökő. A nép művészeti alkotásaiban (székelykapu, kopjafa) ezzel szemben inkább keleti motívumok uralkodnak és a pogánykor emlékei maradtak fenn.

Ezekre a keleti motívumokra támaszkodott Lechner magyar építőművész abban a törekvésében, hogy a külön magyar építőművészeti stílust megteremtse (Iparművészeti múzeum) és követőinek alkotásaiban is minduntalan felbukkanak, ha nem is annyira szerkezeti, mint inkább a díszítő elemekben.

Ugyancsak a népies, tehát magyaros elem, magyaros ízlés és a magyar léleknek fogékonysága a szép iránt mutatkozik az iparművészet más területein is, így elsősorban a kézimunka iparban, Zsolnay világhírű porcellánjaiban és a kerámiaiban.

Az előadó azután bemutatta az iparművészeti törekvések mai irányzatait,

szavait az Iparművészeti Főiskola alkotásából vett számos példával illusztrálva. Kiemelte a ma iparművészeti törekvéseinek szociális jelentőségét és különösen Szablya Frischau tanár iskoláját méltatta, mely alkotásainak finom szépségével és magyaros lelkiségével külföldön is gazdag sikereket aratott.

Az előadónak élvezetes és tanulságos előadásáért dr. Spányi Géza, a Bessenyei Kör főtákar mondott meleg szavakkal köszönetet.

DR. SCHÁRBERT ÁRMIN

A SZABOLCSVÁRMEGYEI

BESSENYEI KÖR 1934. október hó 6-án a Városháza dísztermében tartott évi rendes közgyűlésének jegyzőkönyve:

A közgyűlést vezeti: dr. Mikecz Ödön főispán, elnök.

Jegyzőkönyvvezető; dr. Belohorszky Ferenc ügyvezető titkár.

Jelen vannak a tisztikar tagjai, élükön Szohor Pál ügyvezető elnökkel és a Kör 60 tagja.

1. Elnök az ülést megnyitja, megállapítja a határozatképességét s jelen közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére dr. Vietórisz József főigazgató, a Bessenyei Kör diszelnökét és Fráter Szabolcs dr. árvaszéki elnök, választmányi tagot kéri fel.

Elnök megállapítja, hogy a Bessenyei Körnek a mai nehéz gondok között különösen nagy rendeltetése van, mert a nehéz gondok közepette gondoskodnia kell a szabolcsi kulturnívó fennmaradásáért. A munkásság elbirálásánál tekintetbe kell venni, hogy a közönség lelkét ma a gazdasági válság, kenyérgond kérdései foglalták le s kevés ereje marad az esztétikai javak keresésére. A Kör megtartotta az elmúlt évben kulturmissziós munkásságának kontinuitását. de ennél többre kell törekednie a jövőben. Nyiregyháza város egyetlen vonzó nagy értéke az a kultúra, amelyet itt kifejtünk, mert ennek a városnak nagy turisztikai vagy más milliöbéli hírességei nincsenek. A Bessenyei Körnek tehát nemcsak nagynevű művészek felleptetésével kell munkát kifejtetni, hanem kapcsolatot kell keresni a közönséggel, mint ahogy az az elmúlt évben az irodalmi délutánokon és a Szabolcsi Szemlével megnyilatkozott.

A rendkívüli tetszéssel fogadott megnyitó után dr. Vietórisz József diszelnök mond köszönetet az elnöknek, aki közvetlen munkásságával is irányt mutat és

diadalra viszi a Kör zászlóját. — Elnöklő főispán megköszöni a jóleső figyelmet s igyekezni fog a jövőben méginkább belekapcsolódni a Kör hétköznapiiba.

2. dr. Belohorszky Ferenc ügyvezető titkár bemutatja a titkárság jelentését az 1933—34 évről. (Lásd a Szabolcsi Szemle 6. számát.)

Elnöklő főispán indítványára a közgyűlés egyhanguan köszönetet mond a titkárságnak fáradozásaiért s Belohorszky Ferencnek, mint a Szabolcsi Szemle társzerkesztőjének tevékenységéért. Egyben a közgyűlés a jelentésbe foglalt összes indítványokat elfogadja és azok kivitelezésével a titkárságot bizza meg. Elnök indítványára elhatározza, hogy a titkári jelentést a Szabolcsi Szemlében lenyomatja és különnyomatokat is készített. A többletköltséget a Bessenyei Kör fedezi.

3. Dr. Belohorszky Ferenc ügyvezető titkár a távollevő pénztáros helyett berterjeszti pénztáros és számvizsgáló bizottság jelentését.

A számvizsgáló bizottság kettős észrevételére ügyvezető titkár adja meg a felvilágosításokat, majd a közgyűlés a főpénztárosnak és a számvizsgáló bizottságnak a felmentvényt megadja s egyben hálás köszönetet mond tevékenységükért.

4. Ügyvezető titkár jelenti, hogy Homolay Géza főpénztáros áthelyezése miatt kénytelen volt lemondani tisztségéről. Bemutatja Homolay Géza levelét, melyben felmentését kéri.

A közgyűlés egyhangú határozattal Homolay Gézát a főpénztárosi tisztségtől felmenti s egyben hálás köszönetet mond odaadó, fáradhatatlan működéséért.

Ügyvezető titkár jelenti, hogy a választmány dr. Komjáthy Lajos p. ü. tisztségviselőt jelölte a pénztárosi tisztségre.

Dr. Spányi Géza főtákar Marsay Miklós, az Angol-Magyar Bank tisztviselőjének megválasztását kéri. Indokul hozza fel, hogy az alapszabályok értelmében a kör pénzének bankban kell elhelyezve lenni s ha a főpénztáros pénzügyintézmény működő tisztségviselő, ez csak előnyös lehet a Körre és sok nehézségtől szabadítja meg a Kör adminisztrációját.

Pisszer János számvizsgáló bizottsági tag kéri Komjáthy Lajos dr. megválasztását.

Elnök titkos szavazást rendel el, melynek eredményeképp a közgyűlés 54:6 arányban Marsay Miklóst választja meg a Bessenyei Kör főpénztárosának a ciklus hátralévő utolsó esztendejére. Egyben megbizta az ügyvezető titkárt, hogy

a fépénztárosnak a pénztárosi ügyeket átadja.

5. Ügyvezető titkár előterjeszti a számvizsgáló bizottsággal egyetértően megállapított költségvetést az 1934-35 évre.

A közgyűlés a költségvetést jóváhagyja és elfogadja.

6. dr. Spányi Géza főtitkár felhívja a Kör tagjainak figyelmét az október 21—28-iki iparművészeti kiállításra. Beszámol az előkészületekről, ismerteti a nyolcnapos kiállítás programját. Jelenti, hogy gazdag anyag érkezett már eddig is az egri káptalan és vitéz Lázár Ferenc főszoigabiró buzgólkodása eredményeként a kiállításra. Ezzel kapcsolatban veti fel Spányi Géza dr. a tudományos szakosztály megalakulásának tervét.

A Kör az előterjesztéseket tudomásul veszi és a tudományos szakosztály megszervezését tervbe veszi.

7. Indítványok hiányában elnök megköszöni a tagok nagyszámu érdeklődését s az ülést berekeszti

DR. BELOHORSZKY FERENC
ügyvezető titkár jegyzőkönyvvezető

A Bessenyei Kör költségvetése az 1934—35 évre:

BEVÉTELEK:

Vagyon	249.17 P
Megyei járulék (1934)	500.— "
Tagdíjakból	500.— "
Bérlethátralék	100.— "
Hangversenyekből	400.— "
Előadásokból	150.— "
Vidéki szereplés	100.— "
Egyéb (zongorabérlet)	60.— "
Osszesen:	2059.17 P

KIADÁSOK:

Szabolcsi Szemlének	200.— P
Zongorajavítás	100.— "
Előadásokra	100.— "
Zeneművészeti szakosztály	300.— "
Hangversenyekre	700.— "
Liceális előadásokra	150.— "
Iparművészeti kiállítás	150.— "
Egyéb (nyomda, tüzelő, portó)	200.— "
Osszesen:	1900.— P

URÁNIA FILMSZINHÁZ

VAY ÁDÁM UTCA 4.

TELEFON: 11.

NYIREGYHÁZA LEGINTIMEBB FILMSZINHÁZA!

POUDER ÉS ARC ROUGE

különlegességek legolcsóbban kaphatók

VERBÉNA KISVERBÉNA

Bessenyei-tér Városház-palota

FÜGGÖNYANYAGOK

SZÖNYEGALAPOK és PAMUTOK

Kézimumka és Fonalházban

szerezhetők be a legolcsóbban!

ÍRÓGÉP

ELADÁS

JAVÍTÁS

KARBANTARTÁS

SCHWARTZ-műszerésznél

NYIREGYHÁZA, BETHLEN-U. 10

LEGJOBB A

Hoffmann féle pörkölt kávé

KARÁCSONYI
AJÁNDEKÜL:

KÉPEK, KÉPKERETEK, TÜKRÖK

PRIMA KIVITELBEN, „FILLÉRES ÁRAKON.”

FISCHER FERENC KÉPKERETEZŐ

üvegcsiszoló és tükörgyár Nyiregyháza. Gyár: Kálvin-tér 2. Üzlet: Horthy M.-tér 9. Telefon: 5-58.
Képkert és tükör csak úgy jó, Ha a FISCHER-cégtől való!

E TEY

BÖRÖNDŐS ÜZLETÉBEN

nagy *MIKULÁS-napi*
és *KARÁCSONYI*

ajándékvásárt rendez. Dísan felszerelt
divatos raktáramba „filléres áron!”

K A P H A T Ó K:

retikülök, nő divatövek, gombok, pénztárcák,
böröndök és aktaláskák stb. . . .

Vé t e l

kényszer nélkül tekintse meg modern üzletemet.

KARÁCSONYI VÁSÁR

keretében a raktáron visszamaradt

szöveteket, flanelleket
mintás selymeket és
más cikkeket

mélyen leszállított áron

árúsítom ki.

UNGÁR LIPÓT

ÁRUHÁZA

NYIREGYHÁZA

NYUGOTTAN ÜNNEPELHET!

aki nem beteg. — Előzze ezt meg mindenki
GYÓGY- ÉS ÁSVÁNYVIZEKKEL

Főraktár: **ALTER BERNÁT** NYIREGYHÁZA
Bencs László-tér 18 sz. Tel: 114

ahol minden létező gyógy- és ásványvizek állandóan kaphatók

KARÁCSONYRA

**KÖLNI VÍZ
MANIKŪR- ÉS
PIPEREKAZETTÁK**

legszebb ki- itelben, a
legolcsóbban kapható

a **FÖLDES-drogériában**

BETHLEN-UTCA 2 SZÁM

LEGSZEBB

ÉKSZEREK

LE G J O B B

Ó R Á K

SÁNDOR REZSŐ

ékszerésznél

NYIREGYHÁZA

Zrínyi Ilona ucca 3.

Telefon: 2-29

M I N D E N A M I

KÖNYV, ZENEMŰ és LEMEZ-UJDONSÁG

SZÁNTHÓ ERNŐ megjelenik azonnal kapható **EREDETI ÁRRAN**

könyv-, papír-, írószer és hangszer kereskedésében **NYIREGYHÁZA**. Telefon: 118.

UGYANOTT IRODAI CIKKEKBEN ÉS LEVÉLPAPIRBAN A LEGNAGYOBB VÁLASZTÉK!

A villamosság a XX. század fény- és erőforrása!

A művészet, irodalom és tudományok barátja,
barátja a haladásnak is, ezért mindig mindenütt

villanyáramot használ

A villanyáram használata tiszta, kényelmes
OLCSÓ ÉS VESZÉLYTELEN!

Nyiregyházi Villamossági Részvénytársaság

Zrínyi Ilona-utca 9. Telefonszám : 23.

OLCSÓ HÁZHELYEK!

MINDENKI ÉPÍTHET HÁZAT!

Előnyös részletfizetési kedvezmény!

A régi vásártéren. Újonnan planirozva!

FELVILÁGOSÍTÁSÉRT FORDULJON:

NAGYSÁNDOR

adásvételi-ingatlanforgalmi irodájába : RÓZSA-utca 2 sz.

A KITŰNŐEN BEVÁLT

„LAMPART“

önfűtős zom. fürdőkád, mely vízvezeték
nélkül használható, valamint „LAMPART“
zománcozott kád és mosdó beszerezhető

WIRTSCHAFTER Á.

vaskereskedésében

TELEFONSZÁM 90.

NYIREGYHÁZAN

VAY ÁDÁM UCCA 3 SZÁM

HUMENYIK KAROLA

NŐI SZALONJÁT

LUTHER-HÁZ B. ÉPÜLETÉBE HELYEZ I Á T
dec. 1-től.

Ugyanitt maradék selymek igen jutányos áron kaphatók!

Eshet eső, jég vagy hó

VERESS-FÉLE

KALAP JÓ!

Egysaplák nagy választékból olcsón kaphatók

NYIREGYHÁZA

KOSSUTH L.-TÉR 13 SZÁM.

VADÁSZ-

FEGYVEREK

gyárilag töltött

**PATRONOK, ÖNVÉDELMI
PISZTOLYOK, SPORTCIK-
KEK, UTAZÓTÁSKÁK,**

bördíszmű áruk. Szoba torna készletek és játékszerek

RUZSONYI PÁLNÁL

NYIREGYHÁZA, Városház-palota

A VILLANYERŐRE BERENDEZETT

Női Konfekciós - Szabóság

NYIREGYHÁZA, VAY ÁDÁM-UTCA 11 SZÁM

Minden igényt kielégítő dúsan felszerelt raktárában *1934 december 1-től 20-áig* nagy karácsonyi vásárt tart. **K A P H A T Ó K**: divatos anyagból készült leány és női kabátok, iskolaruhák, legújabb divatu télikabátok izléses szőrmediszítéssel, meleg béléssel.

Vételkényszer nélkül tekintse meg elegáns raktáramat!

BICZÁK ISTVÁN

LAKATOS

ÉS VÍZVEZETÉKSZERELŐ

villanyfelszerelési cikkek

fegyver és lőszer eladás

NYIREGYHÁZA

BETHLEN U. 27. — TEL: 330

Elismerten bevált saját gyártmányu
KÉZI. ÉS GÉPHAJTÁSÚ SZIVATTYUKAT

előnyös fiz. feltételek mellett szállít

IRSAI ÉS TÁRSA

vasöntöde, gép- és szivattyúgyára
NYIREGYHÁZA

GYÁRT: mindenféle kereskedelmi árukat, ju-
tányosan önt gépkatrészeket.

Csatornázási, vízvezetési és fürdőszoba
berendezések állandóan raktaron.

Mielőtt szőrme-szükségletét beszerezné saját érdekében tekintse meg

SZENTMIKLÓSSY ZSIGMOND

ezüst éremmel kitüntetett szűcs, dúsan felszerelt raktárát
NYIREGYHÁZA, HORTHY MIKLÓS TÉR 8 SZÁM

BUNDA ÁTALAKÍTÁST ÉS JAVÍTÁST VÁLLALOK. — SZOLÍD ÁRAK!

NYOMATOTT A KLEIN-NYOMDÁBAN KARCAGON — TELEFONSZÁM: 40